OCALMY PIEKARY
PRZED SPALARNIĄ

Raport społeczny

na temat planowanej spalarni odpadów w Piekarach Śląskich

Komitet społeczny „Ocalmy Piekary”
Piekary Śląskie, wrzesień 2026

Spis treści

Wprowadzenie **4**
1. Prawodawstwo i kierunki polityki Unii Europejskiej w zakresie spalania odpadów i transformacji energetycznej **5**
1.1. Dlaczego perspektywa europejska jest istotna dla Piekar Śląskich? 5
1.2. Dyrektywa 2008/98/WE – hierarchia postępowania z odpadami 5
1.3. Dyrektywa 2018/850 – ograniczanie składowania nie może prowadzić do rozwoju nadmiernych mocy spalania 6
1.4. Dyrektywa UE 2018/851 – obowiązkowy wzrost poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia 6
1.5. Rozporządzenie w sprawie Taksonomii UE – 2020/852 6
1.6. Rezolucja Parlamentu Europejskiego 2020/2077(INI) 7
1.7. Fit for 55 – rosnące znaczenie redukcji emisji 7
1.8. REPowerEU – transformacja systemu energetycznego 8
1.9. Dyrektywa EPBD – kierunek w stronę bezemisyjnego ciepłownictwa 9
1.10. Rozporządzenie PPWR – kolejne ograniczanie ilości odpadów opakowaniowych 9
1.11. Chronologia zmian – wspólny kierunek 10
1.11. Podsumowanie 10
2. Perspektywa krajowa w zakresie gospodarki odpadami **12**
2.1. Polska gospodarka odpadami znajduje się w okresie istotnej zmiany 12
2.2. Taksonomia UE obowiązuje w Polsce bezpośrednio 12
2.3. Obowiązek osiągania poziomów recyklingu 12
2.4. System kaucyjny – zmiana już nastąpiła 13
2.5. PPWR – bezpośrednio obowiązujące rozporządzenie zmienia system opakowań 13
2.6. Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta – kolejna zmiana systemowa 14
2.7. Podsumowanie 14
3. Perspektywa krajowa w zakresie transformacji ciepłownictwa **15**
3.1. Co mówią strategiczne dokumenty naszego państwa? 15
3.2. KPEiK – kierunek transformacji polskiego ciepłownictwa 15
3.3. Projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa do 2040 r. 16
3.4. Podsumowanie 18
4. Perspektywa regionalna i lokalna **19**
4.1. Strategiczna decyzja dla całego miasta i jego mieszkańców 19
4.2. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” - Zielone Śląskie 19
4.3. Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023-2028 20
4.4. Strategia Rozwoju Miasta Piekary Śląskie 2030+ 21
4.5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 22
4.6. Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego 23
4.7. Uwarunkowania planistyczne i środowiskowe terenu przy ul. Granicznej 24
4.8. Podsumowanie 25
5. Realia rynkowe i alternatywy **26**
5.1. Skala planowanych spalarni w Polsce 26

5.2. Skala istniejących i planowanych spalarni w województwie śląskim 27
5.3. Brak preferencyjnego finansowania 27
5.4. Alternatywą nie musi być jedno źródło – przyszłość to miks technologii 29
5.5. „Ujemna cena paliwa” nie oznacza najtańszego ciepła 29
5.6. Bioodpady również mają „ujemną cenę paliwa” 30
5.7. Bezpieczeństwo energetyczne 31
5.8. Podsumowanie 31
6. Ryzyko ekonomiczne spalarni dla mieszkańców 32
6.1. Instalacja na 25-30 lat musi uwzględniać przyszłe regulacje 32
6.2. Od 2031 r. spalarnie mają zostać objęte opłatami za emisje CO_2 (EU ETS) 32
6.3. Poziom emisji CO_2 ze spalania odpadów 32
6.4. Ceny uprawnień do emisji CO_2 systematycznie rosną 33
6.5. Ostrzeżenia KIGO – organizacji branżowej 34
6.6. Podsumowanie 35
7. Oddziaływanie na klimat, środowisko i ludzkie zdrowie 36
7.1. Normy nie oznaczają zerowych emisji 36
7.2. Spalarnie są instalacjami wysokoemisyjnymi 37
7.3. Badania naukowe wykazują ryzyko dla zdrowia 37
7.4. Odpady po spalaniu nie znikają – pozostają toksyczne pozostałości 39
7.5. Problemem jest również kontrola dalszego zagospodarowania pozostałości 40
7.6. Problemy ze spalarniami potwierdza także NIK 41
7.7. Kontrole WIOŚ wykazują liczne uchybienia i nieprawidłowości 42
7.8. Awarie w spalarniach 43
7.9. Spalarnie nie przyczyniają się do likwidacji składowisk 43
7.10. Podsumowanie 44
8. Aspekty społeczne 45
8.1. Rzetelność komunikacji i wpływanie na debatę publiczną 45
8.2 Listy i gotowe formularze uwag do MPZP 45
8.3. Sposób komunikowania spalarni odpadów przez MPEC 47
8.4. Bezstronność władz miasta i standardy debaty publicznej 48
8.5. Nierównowaga stron debaty 49
Źródła 51

Wprowadzenie

Spalarnia odpadów w Piekarach Śląskich o wydajności ok. 100 tys. ton rocznie byłaby instalacją o bardzo długim horyzoncie funkcjonowania - prawdopodobnie 25-30 lat. Oznacza to, że decyzja podejmowana obecnie będzie miała konsekwencje nie tylko dla obecnych mieszkańców, ale również dla sposobu funkcjonowania miejskiego systemu gospodarki odpadami i ciepłownictwa w perspektywie 2030-2060 r.

Celem niniejszego raportu jest przedstawienie najważniejszych uwarunkowań dotyczących planowanej instalacji - prawnych, środowiskowych, energetycznych, ekonomicznych, odpadowych oraz przestrzennych. Raport nie zakłada, że spalanie odpadów jest z definicji niedopuszczalne. Wskazuje natomiast, że przy inwestycji o takiej skali i tak długim okresie funkcjonowania konieczne jest wykazanie jej długoterminowej zasadności, bezpieczeństwa oraz ekonomicznej opłacalności dla miasta i jego mieszkańców.

Najważniejsze ustalenia raportu można podsumować następująco:

1. Kierunki polityki europejskiej i krajowej zmierzają do ograniczania ilości odpadów resztkowych. Przyszły strumień odpadów będzie podlegał zmniejszaniu wskutek recyklingu i zmian systemowych.
2. Transformacja ciepłownictwa zmierza w kierunku miksu OZE, pomp ciepła, Power-to-Heat, biogazu, magazynów ciepła oraz systemów rozproszonych, a nie jednej dominującej technologii. Spalarnie odpadów nie są wskazywane jako podstawa systemu, a co najwyżej jego uzupełnienie.
3. Brakuje kompleksowej analizy wariantowej porównującej spalarnię z alternatywami wskazywanymi w strategicznych dokumentach Polski.
4. Spalarnia jest obciążona długoterminowym ryzykiem regulacyjnym. Instalacja miałaby funkcjonować w okresie, w którym będą zmieniały się regulacje klimatyczne i odpadowe. Skutki tych regulacji pośrednio spadną na mieszkańców, którzy są podłączeni do sieci ciepłowniczej.
5. Przyszły koszt emisji CO_2 oraz projekt stopniowego objęcia spalania odpadów komunalnych systemem EU ETS stanowią istotne ryzyko ekonomiczne dla mieszkańców - zarówno pod kątem ciepła sieciowego, jak i zagospodarowania odpadów.
6. Pomimo “ujemnej ceny paliwa” ciepło ze spalarni odpadów już nie jest najtańsze, a należy założyć, że po pełnym objęciu spalarni opłatami za emisje CO_2 relacja ta ulegnie dalszemu pogorszeniu.
7. Skala oddziaływania środowiskowego wymaga kompleksowego rozpoznania, zwłaszcza ze względu na uwarunkowania terenu przy Granicznej.
8. **Projekt miejscowego planu przesądza o spalarni odpadów, zanim rozstrzygnięto, czy jest ona najlepszym wariantem dla Piekar Śląskich. To decyzja przedwczesna, bez realnej możliwości odwrotu.**
9. Nie zachowano standardów uczciwej, debaty publicznej w sprawie spalarni.

1. Prawodawstwo i kierunki polityki Unii Europejskiej w zakresie spalania odpadów i transformacji energetycznej

1.1. Dlaczego perspektywa europejska jest istotna dla Piekar Śląskich?

Ewentualna spalarnia w Piekarach Śląskich byłaby instalacją funkcjonującą przez około 25–30 lat. Oznacza to, że decyzja podejmowana obecnie będzie determinowała sposób gospodarowania odpadami i produkcji ciepła w mieście **w perspektywie 2030-2060 r.**

Z tego względu zasadności inwestycji nie można oceniać wyłącznie na podstawie obecnej sytuacji prawnej. Konieczne jest również uwzględnienie kierunku zmian prawa i polityki Unii Europejskiej, ponieważ to właśnie w tym okresie będą obowiązywać kolejne cele dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów, ponownego użycia, recyklingu, ograniczania emisji oraz transformacji energetycznej.

Zgodnie z obecnym stanem prawnym Unia Europejska nie zakazuje spalania odpadów. **Prawo i polityka UE konsekwentnie wzmacniają jednak rozwiązania znajdujące się wyżej w hierarchii postępowania z odpadami, a jednocześnie wskazują na ryzyko tworzenia nadmiernych mocy spalania, które mogą utrudniać osiąganie celów gospodarki o obiegu zamkniętym.**

Z kolei w zakresie transformacji energetycznej i wytwarzania ciepła strategie unijne i konkretne akty prawne już dziś wskazują kompletnie inne kierunki niż spalanie odpadów, które jest wysokoemisyjne i zgodnie z projektem Komisji Europejskiej już od 2031 r. ma zostać włączone do systemu EU ETS (opłat za emisje CO_2).

W przypadku instalacji z horyzontem czasowym na 2030-2060 r. są to okoliczności, którą należy wziąć pod uwagę przy ocenie ryzyk związanych z budową kolejnej spalarni odpadów.

1.2. Dyrektywa 2008/98/WE – hierarchia postępowania z odpadami

Podstawowym aktem unijnego prawa odpadowego jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów.

Jej art. 4 ustanawia hierarchię postępowania z odpadami jako kolejność priorytetów w prawie i polityce, dotyczących zapobiegania powstawaniu odpadów i gospodarowania nimi:

1. zapobieganie,
2. przygotowanie do ponownego użycia,
3. recykling,
4. inne metody odzysku, w tym odzysk energii,
5. unieszkodliwianie.

Oznacza to, że **priorytetem jest zapobieganie** powstawaniu odpadów, ponowne użycie i recyklingu, a nie spalanie odpadów.

1.3. Dyrektywa 2018/850 – ograniczanie składowania nie może prowadzić do rozwoju nadmiernych mocy spalania

Szczególnie istotnym, a często pomijanym dokumentem jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/850 z 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 1999/31/WE w sprawie składowania odpadów.

Jej znaczenie dla dyskusji o spalarniach jest bardzo duże. Dyrektywa już w 2. punkcie preambuły wskazuje, że należy **zapobiegać zastępowaniu składowania odpadów ich spalaniem**. Ograniczanie składowania ma być natomiast częścią szerszego przechodzenia na wyższe poziomy hierarchii postępowania z odpadami.

Jeszcze ważniejszy jest pkt 10. preambuły, który wskazuje, że ograniczanie składowania powinno **zapobiegać powstawaniu nadmiernej liczby zakładów przetwarzania odpadów resztkowych**, w tym zakładów odzysku energii (spalarni odpadów).

Nadmierna liczba takich zakładów zagraża bowiem osiągnięciu długoterminowych unijnych celów dotyczących przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, określonych w dyrektywie 2008/98/WE.

1.4. Dyrektywa UE 2018/851 – obowiązkowy wzrost poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia

Kolejnym kluczowym aktem jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2008/98/WE w sprawie odpadów.

Dyrektywa wprowadziła rosnące cele dotyczące przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych:

- minimum 55% – do 2025 r.
- minimum 60% – do 2030 r.
- minimum 65% – do 2035 r.

Cele wynikające z dyrektywy zostały implementowane do polskiego systemu prawnego (ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach). Niewykonanie obowiązku oznacza realne konsekwencje finansowe. Ustawa przewiduje kary pieniężne za niewykonanie obowiązku osiągnięcia wymaganego poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu.

1.5. Rozporządzenie w sprawie Taksonomii UE – 2020/852

Następnym istotnym aktem jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, tzw. Taksonomia UE.

Taksonomia jest systemem klasyfikacji działalności gospodarczej pod kątem jej zgodności z celami środowiskowymi UE. Jej znaczenie obejmuje m.in. sposób kwalifikowania inwestycji

jako zrównoważonych środowiskowo. Jednym z podstawowych mechanizmów Taksonomii jest zasada **„Do No Significant Harm" (DNSH)**, czyli „nie czyń poważnych szkód".

Art. 17 Taksonomii określa, kiedy działalność powoduje „poważną szkodę" dla poszczególnych celów środowiskowych. **W odniesieniu do gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) wskazuje m.in. działalność prowadzącą do znaczącego zwiększenia spalania odpadów.**

Z taką sytuacją mamy właśnie do czynienia w przypadku budowy kolejnej instalacji zwiększającej istniejące moce spalania, w sytuacji gdy dostępne moce już odpowiadają lub przekraczają prognozowane zapotrzebowanie (szersza analiza w dalszej części raportu).

Ma to praktyczne znaczenie dla kwestii finansowania np. w kontekście projektów finansowanych z funduszy UE, np. z KPO, podlegających kryteriom DNSH. Budowa nowych spalarni zwiększających istniejące moce może być uznana za działanie powodujące znaczącą szkodę, ponieważ utrwala infrastrukturę, która ma funkcjonować przez kolejne dziesięciolecia, a tym samym może utrudniać rozwój wyżej stojących w hierarchii metod gospodarowania odpadami – przede wszystkim ponownego użycia i recyklingu.

1.6. Rezolucja Parlamentu Europejskiego 2020/2077(INI)

Kolejnym dokumentem jest Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 10 lutego 2021 r. w sprawie nowego planu działania, dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym (2020/2077(INI)). Szczególne znaczenie ma pkt 104.

Parlament Europejski wskazuje tam na potrzebę ograniczania spalania odpadów oraz zwraca uwagę na ryzyko zwiększania mocy spalarni w sposób prowadzący do efektu blokady (lock-in) i utrudniający rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym.

Rezolucja pokazuje kierunek polityczny UE, identyfikuje ryzyko nadmiernej infrastruktury spalania, odnosi to ryzyko bezpośrednio do rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym, a także wzmacnia argument, że inwestycje o wieloletnim okresie funkcjonowania powinny być oceniane również pod kątem przyszłego strumienia odpadów.

W przypadku Piekar Śląskich ten zapis jest szczególnie istotny, ponieważ jeżeli taka instalacja zostanie wybudowana i będzie musiała funkcjonować przez 25-30 lat, pojawi się presja na zapewnienie jej odpowiedniej ilości paliwa.

1.7. Fit for 55 – rosnące znaczenie redukcji emisji

Kolejnym etapem zmian jest pakiet **Fit for 55,** przedstawiony przez Komisję Europejską w 2021 r. Jego podstawowym celem jest realizacja unijnego zobowiązania do redukcji emisji gazów cieplarnianych netto o co najmniej 55% do 2030 r. w stosunku do 1990 r.

Dla planowanej spalarni znaczenie ma przede wszystkim fakt, że:

- instalacja będzie funkcjonowała długo po 2030 r.,

- polityka klimatyczna UE będzie dalej zaostrzana,
- emisje CO_2 będą miały coraz większe znaczenie ekonomiczne,
- obecne zasady dotyczące emisji nie powinny być traktowane jako niezmienne przez 25–30 lat.

Dlatego analiza instalacji powinna uwzględniać **ryzyko regulacyjne związane z przyszłym kosztem emisji CO_2.** Szczegółowa analiza EU ETS zostanie przedstawiona w dalszym rozdziale raportu.

1.8. REPowerEU – transformacja systemu energetycznego

W 2022 r. Komisja Europejska przedstawiła plan **REPowerEU,** którego jednym z celów jest przyspieszenie transformacji energetycznej poprzez rozwój OZE (odnawialnych źródeł energii), poprawę efektywności energetycznej, elektryfikację, rozwój pomp ciepła, ograniczanie zależności od paliw kopalnych, zwiększanie odporności i decentralizacji systemu energetycznego.

REPowerEU to plan Komisji Europejskiej, przyjęty w odpowiedzi na rosyjską agresję na Ukrainę, którego celem jest szybkie uniezależnienie Unii Europejskiej od rosyjskich paliw kopalnych.

Strategia REPowerEU wskazuje na rozwój lokalnych społeczności energetycznych, a unijne przepisy wymagają uwzględniania ich potencjału również w lokalnych planach ogrzewania i chłodzenia. Komisja Europejska wskazuje, że społeczności energetyczne mogą produkować, współdzielić i zużywać energię ze źródeł odnawialnych, również w połączeniu z systemami ciepłowniczymi.

REPowerEU podkreśla potencjał społeczności energetycznych i prosumpcji w ograniczaniu wysokich i niestabilnych cen energii. Unia wskazywała również wspólny cel utworzenia co najmniej jednej społeczności energetycznej opartej na OZE w każdej gminie liczącej ponad 10 tys. mieszkańców – a więc także w Piekarach Śląskich.

Jakie to ma jeszcze znaczenie dla Piekar Śląskich? Źródło ciepła proponowane w 2026 r. w perspektywie 2030-2060 r. powinno być porównywane z rozwiązaniami, które będą rozwijały się w przyszłym systemie energetycznym, a nie tylko z technologiami funkcjonującymi obecnie, czy w przeszłości.

Dotyczy to w szczególności pomp ciepła i rozwiązań Power-to-Heat, magazynowania energii i ciepła, wykorzystania ciepła odpadowego (nie mylić z ciepłem ze spalania odpadów), lokalnych źródeł OZE, społeczności energetycznych i wytwarzaniu ciepła możliwie blisko odbiorcy.

Kwestia ta zostanie szerzej omówiona w rozdziale dotyczącym transformacji ciepłownictwa i alternatyw dla spalarni.

1.9. Dyrektywa EPBD – kierunek w stronę bezemisyjnego ciepłownictwa

Dyrektywa (UE) 2024/1275 w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (EPBD) wyznacza kierunek osiągnięcia bezemisyjnego zasobu budynków do 2050 r. i wskazuje na konieczność dekarbonizacji ogrzewania i chłodzenia, w tym systemów ciepłowniczych.

Dyrektywa przewiduje szeroki katalog sposobów pokrywania zapotrzebowania energetycznego budynków, obejmujący m.in. energię ze źródeł odnawialnych, pompy ciepła, energię słoneczną, geotermię, społeczności energetyczne oraz efektywne systemy ciepłownicze.

Co szczególnie istotne z perspektywy Piekar Śląskich, unijne przepisy wskazują na stopniowe zwiększanie udziału OZE i ciepła odpadowego (nie mylić z ciepłem ze spalania odpadów) w efektywnych systemach ciepłowniczych, z perspektywą osiągnięcia w 2050 r. systemu wykorzystującego wyłącznie OZE, ciepło odpadowe lub ich połączenie.

Dyrektywa EPBD zakłada, że już od 2030 r. wszystkie nowe budynki w UE mają być budynkami zeroemisyjnymi. Nowe budynki będą miały zatem znacznie niższe zapotrzebowanie na energię cieplną niż obecnie.

EPBD jest więc kolejnym argumentem, przemawiającym za tym, że planując źródło ciepła na 25-30 lat, należy analizować jego zgodność z długoterminowym kierunkiem dekarbonizacji.

1.10. Rozporządzenie PPWR – kolejne ograniczanie ilości odpadów opakowaniowych

Najnowszym elementem tego kierunku jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2025/40 w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (PPWR).

Rozporządzenie obejmuje cały cykl życia opakowań i zakłada m.in.: ograniczanie ilości odpadów opakowaniowych, zapobieganie ich powstawaniu, zwiększanie ponownego użycia, zwiększanie recyklingu oraz ograniczanie negatywnego wpływu opakowań na środowisko. Wprowadza również cele dotyczące zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów opakowaniowych na mieszkańca względem 2018 r.

Dla spalarni odpadów ma to znaczenie dlatego, że **odpady opakowaniowe stanowią istotną część strumienia odpadów komunalnych.** Z tego strumienia już zostały „wyjęte” plastikowe butelki po napojach do 3 litrów, które objął system kacyjny, a które w części trafiały do spalarni.

Należy założyć, że kolejne regulacje unijne będą skutecznie prowadziły do ograniczenia ilości takich odpadów oraz zwiększenia poziomu ponownego użycia i recyklingu, a co za tym idzie – przyszły strumień odpadów resztkowych nie może być traktowany jako stały i pewny przez cały okres eksploatacji spalarni.

1.11. Chronologia zmian – wspólny kierunek

Chronologiczne spojrzenie na najważniejsze dokumenty pokazuje, że nie mamy do czynienia z pojedynczym przepisem dotyczącym spalarni, lecz z **ciągłym rozwojem polityki UE**:

Rok	Dokument	Znaczenie dla inwestycji
2008	Dyrektywa 2008/98/WE	Ustanowienie hierarchii, której priorytetem jest zapobieganie powstawania odpadów, ponowne użycie i recykling, a nie spalanie.
2018	Dyrektywa 2018/850	Ograniczanie składowania nie może prowadzić do zastępowania go spalaniem; należy unikać nadmiernych mocy przetwarzania odpadów resztkowych.
2020	Rozporządzenie Taksonomia 2020/852	Zwiększanie spalania odpadów jest działalnością szkodliwą dla gospodarki o obiegu zamkniętym.
2021	Rezolucja PE 2020/2077(INI)	Wskazanie ryzyka zwiększania mocy spalarni i efektu *lock-in.*
2021	Fit for 55	Przyspieszenie redukcji emisji i wzrost znaczenia kosztu za emisje CO_2.
2022	REPowerEU	Przyspieszenie efektywności energetycznej, OZE, elektryfikacji i nowych rozwiązań energetycznych.
2024	Dyrektywa EPBD	Zmniejszenie emisji i zapotrzebowania na ciepło sieciowe przez nowe budynki.
2025	PPWR 2025/40	Ograniczanie ilości odpadów opakowaniowych, zwiększanie ponownego użycia i recyklingu.

Ich wspólnym mianownikiem jest przechodzenie od modelu „wytwarzamy odpady i musimy znaleźć dla nich ujście” do modelu, w którym przede wszystkim ogranicza się ich powstawanie, odzyskuje materiały i utrzymuje je w obiegu gospodarczym. W zakresie transformacji energetycznej i produkcji ciepła priorytetem jest zaś dekarbonizacja i redukcja emisji CO_2 (a spalarnie odpadów to instalacje wysokoemisyjne).

1.11. Podsumowanie

Prawo Unii Europejskiej wyraźnie wskazuje, że budowa kolejnych spalarni jest kierunkiem niepożądanym.

Spalanie znajduje się niżej w hierarchii postępowania z odpadami niż zapobieganie, ponowne użycie i recykling. Dyrektywa 2018/850 wyraźnie wskazuje, że ograniczanie

składowania **nie powinno prowadzić do zastępowania go spalaniem,** a jednocześnie ostrzega przed tworzeniem nadmiernych mocy przetwarzania odpadów resztkowych, ponieważ może to zagrozić długoterminowym celom recyklingowym.

Parlament Europejski wskazał na ryzyko efektu *lock-in* związanego ze zwiększaniem mocy spalania. **Taksonomia UE nie traktuje zwiększania mocy spalania odpadów komunalnych jako kierunku zgodnego z celami gospodarki o obiegu zamkniętym.**

Kolejne regulacje europejskie zwiększają nacisk na zapobieganie powstawaniu odpadów, ponowne użycie, recykling, ograniczenie odpadów resztkowych. Jednocześnie europejska polityka energetyczna szybko się zmienia, rozwijając **rozwiązania konkurencyjne wobec spalania odpadów jako źródła ciepła.**

Z tego względu europejski kontekst prawny stanowi istotny argument za przeprowadzeniem niezależnej analizy zasadności inwestycji przed podjęciem decyzji o jej realizacji.

2. Perspektywa krajowa w zakresie gospodarki odpadami

2.1. Polska gospodarka odpadami znajduje się w okresie istotnej zmiany

Ocena zasadności budowy spalarni w Piekarach Śląskich nie może opierać się wyłącznie na obecnym strumieniu odpadów. Polski system gospodarki odpadami przechodzi obecnie istotną transformację, wynikającą zarówno z prawa unijnego, jak i z wdrażanych w Polsce rozwiązań krajowych.

Należą do nich między innymi:

- system kaucyjny,
- nowe regulacje dotyczące opakowań,
- przygotowywany system rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP),
- rosnące wymagania dotyczące poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu,
- zmiany w sposobie finansowania gospodarki odpadami.

Dla planowanej spalarni oznacza to jedno z podstawowych ryzyk: **strumień odpadów dostępny do termicznego przekształcania w 2040, 2045 czy 2050 r. nie musi odpowiadać dzisiejszemu strumieniowi odpadów resztkowych.**

Co więcej, regulacje mające wejść w pełni w życie w kolejnych latach zostały zaprojektowane właśnie po to, aby część odpadów, które obecnie trafiają do zmieszanych odpadów komunalnych, kierować do selektywnego zbierania, ponownego użycia lub recyklingu.

2.2. Taksonomia UE obowiązuje w Polsce bezpośrednio

W dyskusji dotyczącej spalarni pojawiają się głosy, że Taksonomia UE jest jedynie „unijną rekomendacją” albo dokumentem, który wymaga dopiero wdrożenia do polskiego prawa.

Tymczasem **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 jest rozporządzeniem unijnym, a więc stosuje się je bezpośrednio w państwach członkowskich, w tym w Polsce.** Nie wymaga ono implementacji w takim znaczeniu, w jakim implementuje się dyrektywy.

W kontekście ewentualnej spalarni w Piekarach jest to istotne z punktu widzenia braku preferencyjnego finansowania (o czym szerzej w dalszej części raportu).

2.3. Obowiązek osiągania poziomów recyklingu

Gminy są zobowiązane do osiągania określonych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Ma to szczególne znaczenie w kontekście proponowanej spalarni, ponieważ wzrost poziomu recyklingu oznacza zmniejszenie ilości odpadów resztkowych dostępnych do termicznego przekształcania.

Niewykonanie obowiązków oznacza **realne konsekwencje finansowe dla gmin, a następnie mieszkańców.** Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach przewiduje kary pieniężne za niewykonanie obowiązku osiągnięcia wymaganego poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu. Oblicza się je w oparciu o jednostkową stawkę opłaty za umieszczenie niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych na składowisku.

Zgodnie z raportem „Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Piekary Śląskie za rok 2025 r.", w ub.r. Gmina Piekary Śląskie osiągnęła poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych w wysokości zaledwie **38,37%** (przy wymaganym na 2025 r. poziomie 55%).

Należy podkreślić, że **poziom obowiązkowego recyklingu w 2035 r. będzie wynosił 65%.** Oznacza to, że ilość tzw. frakcji resztkowej, która następnie przetwarzana jest na pre-RDF/RDF i spalana w spalarniach będzie musiała ulec dalszemu zmniejszeniu. Dotyczy to nie tylko Piekar Śląskich, ale i innych gmin.

Co istotne, ustawa o odpadach zawiera również bezpośrednie ograniczenie dotyczące kierowania odpadów do spalania. Zgodnie z art. 158 ust. 2a ustawy o odpadach, **zakazane jest przekazywanie do termicznego przekształcania odpadów selektywnie zebranych w celu przygotowania ich do ponownego użycia lub recyklingu,** z określonym w ustawie wyjątkiem, dotyczącym odpadów powstających w wyniku dalszego przetwarzania.

2.4. System kaucyjny – zmiana już nastąpiła

Kolejną istotną kwestią jest uruchomiony 1 października 2025 r. system kaucyjny. System obejmuje m.in. plastikowe butelki na napoje do 3 litrów, a jego celem jest zwiększenie selektywnego zbierania i recyklingu opakowań.

Ma to bezpośrednie znaczenie dla analizy spalarni. Opakowanie, które dzięki systemowi kaucyjnemu zostanie zwrócone i skierowane do recyklingu, nie będzie już częścią strumienia odpadów zmieszanych (gdzie również trafiały takie opakowania). W efekcie, jeden ze strumieni materiałów znajdujących się obecnie w odpadach zmieszanych, które po procesie przetwarzania w instalacjach MBP przekształcany jest w dużej mierze w pre-RDF/RDF, zaczyna być systemowo **wyprowadzany do selektywnej zbiórki i recyklingu.**

2.5. PPWR – bezpośrednio obowiązujące rozporządzenie zmienia system opakowań

Następną fundamentalną zmianą jest rozporządzenie (UE) 2025/40 w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych – PPWR. To również rozporządzenie unijne, a nie dyrektywa, a więc jego przepisy nie wymagają klasycznej implementacji do polskiego prawa.

PPWR weszło w życie 11 lutego 2025 r. i zasadniczo zaczęło być stosowane od 12 sierpnia 2026 r. Jego znaczenie dla gospodarki odpadami jest bardzo duże. Regulacja obejmuje cały

cykl życia opakowań i zmierza m.in. do ograniczenia ilości opakowań, ograniczenia powstawania odpadów opakowaniowych, zwiększenia ponownego użycia, zwiększenia recyklingu, poprawy jakości recyklatu, zwiększenia poziomu selektywnej zbiórki.

Dlaczego jest to ważne w kontekście spalarni? Ponieważ kolejna część materiałów znajdujących się obecnie w strumieniu odpadów komunalnych, przetwarzanych na tzw. pre-RDF/RDF, będzie podlegała coraz silniejszym mechanizmom **ograniczania, ponownego użycia i recyklingu.**

2.6. Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta – kolejna zmiana systemowa

Kolejnym elementem, który należy mieć na uwadze, jest rozszerzona odpowiedzialność producenta (ROP). Jej podstawowa idea polega na przeniesieniu większej części odpowiedzialności za gospodarowanie produktami i opakowaniami po zakończeniu ich użytkowania na podmioty, które wprowadzają je na rynek. ROP ma zwiększać odpowiedzialność producentów za zbieranie, sortowanie, recykling, zagospodarowanie odpadów i finansowanie systemu.

ROP jest kolejną zmianą systemową, która ma zostać wdrożona w Polsce i której skutkiem będzie zwiększenie odpowiedzialności producentów za zagospodarowanie produktów i opakowań po zakończeniu ich użytkowania. **Będzie to kolejny czynnik wpływający na zmniejszenie ilości materiałów kierowanych do strumienia resztkowego.**

2.7. Podsumowanie

Polskie regulacje wzmacniają kierunek wynikający z prawa europejskiego. Nie można budować modelu inwestycji na założeniu, że obecny system pozostanie niezmieniony. Ewentualna instalacja miałby działać przez około 25-30 lat. W tym czasie będą wdrażane kolejne regulacje dotyczące ograniczania ilości odpadów, coraz wyższe wymagania dotyczące recyklingu, ROP, system kaucyjny, PPWR, itd.

W szczególności nie można przyjmować, że obecny strumień odpadów będzie trwałym źródłem paliwa dla spalarni.

Dlatego model odpadowy inwestycji powinien uwzględniać scenariusze zmian, a nie tylko stan obecny.

3. Perspektywa krajowa w zakresie transformacji ciepłownictwa

3.1. Co mówią strategiczne dokumenty naszego państwa?

Spalarnia jest przedstawiana przede wszystkim jako sposób na zapewnienie źródła ciepła dla miejskiego systemu ciepłowniczego. Dlatego jej ocena nie może ograniczać się do analizy gospodarki odpadami. Równie ważne jest pytanie, jak powinien wyglądać system ciepłowniczy Piekar Śląskich w perspektywie 2030-2060, i jakie technologie będą w tym okresie najbardziej odpowiednie do produkcji ciepła.

Krajowe dokumenty strategiczne wskazują na stopniową dekarbonizację ciepłownictwa, rozwój OZE, elektryfikację, pompy ciepła, Power-to-Heat, magazyny ciepła, wykorzystanie ciepła odpadowego (nie mylić z ciepłem z odpadów) oraz integrację systemów energetycznych. **Spalanie odpadów jest jednym z możliwych elementów miksu, ale wyłącznie jako jego uzupełnienie, a nie podstawa.**

Należy przy tym pamiętać, że najlepsze rozwiązanie w zakresie ciepła dla mieszkańców Piekar Śląskich nie musi być tożsame z rozwiązaniem najkorzystniejszym z punktu widzenia prywatnego operatora.

3.2. KPEiK – kierunek transformacji polskiego ciepłownictwa

Punktem wyjścia dla oceny przyszłości systemu ciepłowniczego w Piekarach Śląskich powinien być Krajowy Plan w dziedzinie Energii i Klimatu (KPEiK) – przyjęty przez Radę Ministrów w czerwcu 2026 r. dokument strategiczny wyznaczający kierunki transformacji polskiej energetyki.

KPEiK zakłada stopniową dekarbonizację oraz rozwój zróżnicowanego, nisko- i zeroemisyjnego systemu ciepłowniczego, w większym stopniu wykorzystującego energię elektryczną, OZE, ciepło odpadowe (nie mylić z ciepłem ze spalania odpadów) oraz magazynowanie energii.

Wśród kierunków transformacji znajdują się m.in.:

- rozwój OZE w ciepłownictwie,
- elektryfikacja ogrzewania,
- wielkoskalowe pompy ciepła,
- kotły elektryczne i rozwiązania Power-to-Heat,
- wykorzystanie ciepła odpadowego,
- geotermia,
- kolektory słoneczne,
- magazyny ciepła,
- rozwój lokalnych źródeł energii i integracja sektora ciepłowniczego z elektroenergetyką.

KPEiK przewiduje również istotny wzrost udziału OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie – w zależności od scenariusza do 31,6-36,5% w 2030 r. oraz 43,5-56,7% w 2040 r. Oznacza to, że transformacja ciepłownictwa nie jest definiowana jako zastąpienie węgla jednym nowym paliwem. Jej podstawą ma być zmiana całego modelu funkcjonowania systemu.

Tabela 2.12. Produkcja energii cieplnej w elektrowniach, elektrociepłowniach i ciepłowniach (ciepłownictwie systemowym) w podziale na paliwa [TJ]

	2020	2025	2030	2035	2040
Węgiel	225 854	174 845	135 554	105 407	56 990
Gaz ziemny	29 843	51 826	62 249	52 715	52 430
Olej	3 336	5 136	4 805	3 754	2 594
Biomasa	19 868	26 134	38 071	46 106	50 660
Biogaz	835	2 242	4 447	8 325	13 023
Geotermia	712	1 415	2 114	2 707	3 575
Odpady	4 853	6 510	7 268	7 788	7 392
Wodór odnawialny	0	0	0	0	2 462
Kotły elektryczne	0	1 064	4 377	9 920	19 363
Kolektory słoneczne	0	0	161	1 099	2 104
Pompy ciepła	0	408	3 223	11 501	27 506
Paliwo jądrowe, ciepło odpadowe	641	0	0	0	0
RAZEM	**285 942**	**269 580**	**262 268**	**249 321**	**238 098**

W prognozie dotyczącej ciepłownictwa systemowego produkcja ciepła z odpadów ma wzrosnąć tylko nieznacznie – z 6510 TJ w 2025 r. do 7392 TJ w 2040 r. Oznacza to wzrost o około 14%, podczas gdy w tym samym czasie produkcja ciepła z biogazu wzrośnie z 2242 do 13 023 TJ (580%), z kotłów elektrycznych z 1064 do 19 363 TJ (1819%), a z pomp ciepła z 408 do 27 506 TJ, czyli o 6742% (!).

KPEiK bardzo wyraźnie przewiduje więc rozwój pomp ciepła, kotłów elektrycznych, geotermii, kolektorów słonecznych i biogazu. Sam dokument mówi wprost o „elektryfikacji ciepłownictwa".

Dlatego w przypadku Piekar Śląskich nie można sprowadzać dyskusji do wyboru **węgiel albo biomasa albo spalarnia odpadów.** Takie podejście pomija bowiem znaczną część kierunków wskazywanych w nadrzędnym dokumencie strategicznym państwa.

3.3. Projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa do 2040 r.

Kierunek wyznaczony przez KPEiK rozwija projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa do 2040 r.

Projekt wskazuje bardzo wyraźnie, w jakim kierunku ma rozwijać się polskie ciepłownictwo. Zakłada zwiększanie udziału OZE, pomp ciepła, kotłów elektrodowych, wykorzystanie ciepła odpadowego, geotermii, kolektorów słonecznych, biometanu, natomiast w okresie przejściowym wykorzystanie gazu ziemnego i biomasy. Strategia wskazuje możliwość osiągnięcia nawet 52,2% udziału OZE w ciepłownictwie systemowym do 2040 r.

Ministerstwo Energii

6. Transformacja ciepłownictwa systemowego do 2040 r.

*Strategia transformacji sektora ciepłownictwa systemowego zmierza do **ograniczenia wykorzystania paliw kopalnych w szczególności węgla w taki sposób, aby systemy ciepłownicze mogły w kolejnych latach w rosnącej liczbie spełniać kryterium efektywnego systemu ciepłowniczego**. Zakłada się dążenie do **zwiększenia produkcji ciepła systemowego z odnawialnych źródeł energii** w tym ze źródeł Power-to-Heat wykorzystujących energię elektryczną pochodzącą ze źródeł OZE, współpracujących z magazynami ciepła, wykorzystanie ciepła odpadowego, lokalne wykorzystanie źródeł geotermalnych i kolektorów słonecznych oraz w okresie przejściowym źródeł ciepła zasilanych gazem ziemnym i biomasą. Udział OZE w ciepłownictwie systemowym do 2040 r. może wynieść do 52,2%.*

Jeszcze ważniejszy jest zapis dotyczący pomp ciepła i kotłów elektrycznych. Według projektu Strategii moc źródeł Power-to-Heat – pomp ciepła i kotłów elektrycznych – może osiągnąć 5,5 GWt do 2040 r. Co istotne, dokument stwierdza wprost, że pompy ciepła będą pracować przede wszystkim w podstawie systemu ciepłowniczego, natomiast kotły elektryczne będą wykorzystywać nadwyżki energii z wiatru i fotowoltaiki.

Strategia wskazuje ponadto na wykorzystanie ciepła odpadowego z przemysłu (nie mylić z ciepłem ze spalania odpadów), oczyszczalni ścieków, centrów przetwarzania danych i innych źródeł, które może być wykorzystywane bezpośrednio lub jako dolne źródło dla pomp ciepła.

Co więcej, obowiązująca dyrektywa o efektywności energetycznej zobowiązuje władze lokalne w gminach powyżej 45 tys. mieszkańców (a więc także w Piekarach Śląskich) do przygotowywania lokalnych planów ogrzewania i chłodzenia, które mają uwzględniać m.in. efektywność energetyczną, niskotemperaturowe systemy ciepłownicze, odzysk ciepła odpadowego i OZE, a także zasadę „energy efficiency first” (ang. na pierwszym miejscu efektywność energetyczna) i udział społeczeństwa.

Nie oznacza to oczywiście, że Piekary Śląskie mogą jutro odłączyć 70% mieszkańców od sieci ciepłowniczej i zastąpić ją pompami ciepła. **Należy jednak uwzględnić, że w perspektywie 2030-2060 powinien rozwijać się również model bardziej zdecentralizowany.**

Jest to szczególnie istotne w przypadku nowych i modernizowanych budynków, których zapotrzebowanie na ciepło będzie coraz niższe. Już obecna dyrektywa EPBD zakłada, że od 2030 r. wszystkie nowe budynki w UE mają być budynkami zeroemisyjnymi. Strategia sama wskazuje, że poprawa efektywności energetycznej budynków będzie ograniczać konieczność budowy źródeł szczytowych i pozwalać na stopniowe obniżanie temperatury sieci.

Ministerstwo Energii

6.1.7 Instalacje termicznego przekształcania odpadów

Instalacje termicznego przekształcania odpadów z odzyskiem energii wykorzystywane są powszechnie w całej Europie jako instalacje służące zagospodarowaniu frakcji palnej odpadów, która nie podlega dalszemu przetwarzaniu i nie może być składowana. Instalacje te mogą pełnić funkcję technologii uzupełniających miks energetyczny w miastach oraz ograniczających skalę składowania odpadów, zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami i zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym.

Dalszy rozwój tego segmentu infrastruktury powinien uwzględniać lokalne uwarunkowania, w szczególności dostępność strumienia odpadów, istniejącą strukturę systemów ciepłowniczych oraz cele w zakresie recyklingu. Kluczowe jest zachowanie spójności z hierarchią postępowania z odpadami, tak aby instalacje te nie ograniczały rozwoju bardziej pożądanych metod zagospodarowania, takich jak zapobieganie powstawaniu odpadów czy recykling, lecz stanowiły uzupełnienie systemu dla frakcji resztkowej.

A jaka w tym wszystkim ma być rola spalarni odpadów?
Projekt Strategii transformacji ciepłownictwa do 2040 r., mówi bardzo wyraźnie: **instalacje termicznego przekształcania odpadów mogą pełnić funkcję „technologii uzupełniających miks energetyczny”.** Mają służyć zagospodarowaniu frakcji palnej, która nie podlega dalszemu przetwarzaniu, ale nie powinny ograniczać rozwoju bardziej pożądanych metod, takich jak zapobieganie powstawaniu odpadów czy recykling. **Mają być uzupełnieniem systemu dla frakcji resztkowej.**

Tymczasem MPEC forsuje spalarnię jako podstawę systemu i patrzy na przyszłość ciepłownictwa w Piekarach Śląskich niemal wyłącznie z perspektywy utrzymania obecnego modelu centralnego dostawcy ciepła.

3.4. Podsumowanie

KPEiK oraz projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa wskazują na systemową zmianę polskiego ciepłownictwa: od źródeł opartych na paliwach emisyjnych w kierunku miksu obejmującego OZE, elektryfikację, pompy ciepła, Power-to-Heat, magazynowanie energii i ciepła oraz wykorzystanie ciepła odpadowego (nie mylić z ciepłem ze spalania odpadów).

Dokumenty te wyraźnie wskazują spalarnie odpadów jedynie jako ewentualne uzupełnienie systemów ciepłowniczych, a nie ich podstawę, jak próbuje to forsować MPEC.

Przed wyborem spalarni jako podstawowego źródła ciepła dla Piekar Śląskich powinno zostać zatem wykonane porównanie całego dostępnego miksu technologicznego, obejmujące zarówno koszty, emisje i bezpieczeństwo dostaw, jak również możliwość rozwoju poszczególnych technologii w perspektywie lat 2040-2060.

4. Perspektywa regionalna i lokalna

4.1. Strategiczna decyzja dla całego miasta i jego mieszkańców

Decyzja o lokalizacji instalacji o wolumenie 100 tys. ton odpadów rocznie nie jest wyłącznie decyzją inwestora ani kwestią lokalnego zagospodarowania pojedynczej działki. Musi być analizowana w kontekście całego systemu gospodarki odpadami i transformacji energetycznej województwa śląskiego oraz strategicznych celów samego miasta.

Szczególne znaczenie mają tutaj cztery poziomy dokumentów: strategia rozwoju województwa, wojewódzki plan gospodarki odpadami, strategia rozwoju Piekar Śląskich oraz dokumenty planowania przestrzennego, dotyczące terenu przy ul. Granicznej. Dopiero ich zestawienie pozwoliłoby ocenić, czy planowana inwestycja odpowiada długoterminowym potrzebom regionu i miasta.

4.2 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” - Zielone Śląskie

Ewentualna spalania odpadów w Piekarach Śląskich powinna być oceniana również w kontekście celów i zasad określonych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030 - Zielone Śląskie”. Obowiązująca Strategia wskazuje jako jeden z kierunków rozwoju poszanowanie środowiska naturalnego oraz poprawę warunków życia obecnych i przyszłych mieszkańców. Jednocześnie w obszarze gospodarki odpadami wskazuje na potrzebę rozwoju zintegrowanego systemu gospodarki odpadami, ograniczania wytwarzania odpadów oraz prawidłowej segregacji odpadów przez wytwórców.

Kierunek ten należy zestawić z rzeczywistą sytuacją Piekar Śląskich. Z oficjalnej „Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Piekary Śląskie za rok 2025” wynika, że w mieście wytworzono 13 223,79 Mg niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych, a osiągnięty poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu wyniósł zaledwie 38,37%, przy wymaganym poziomie 55%. Oznacza to, że podstawowym wyzwaniem miasta pozostaje obecnie **poprawa segregacji i recyklingu,** a nie zapewnienie możliwości zagospodarowania dużej ilości odpadów poprzez ich spalanie.

Szczególnie istotny jest materiał przygotowany w ramach trwającej aktualizacji Strategii Województwa „Śląskie 2030”. Samorząd Województwa rozpoczął tę aktualizację w 2024 r. – jej celem jest dostosowanie dokumentu do nowych uwarunkowań rozwoju regionu i aktualnych dokumentów strategicznych. W materiałach aktualizacyjnych wskazano m.in. zasadę prewencji (zapobiegania), zgodnie z którą negatywnym skutkom dla środowiska należy przeciwdziałać już na etapie planowania, a także zasadę zrównoważonego inwestowania, zakładającą osiąganie możliwie najlepszych efektów przy jak najmniejszej presji na środowisko i przestrzeń.

W materiałach tych podkreślono również potrzebę podejmowania decyzji w oparciu o dowody, czyli z wykorzystaniem danych, analiz, oceny efektywności oraz analiz prospektywnych. W przypadku instalacji o planowanej przepustowości około 100 tys. ton odpadów rocznie, oznacza to konieczność przedstawienia wiarygodnych prognoz ilości

odpadów dostępnych dla instalacji w perspektywie kilkunastu-kilkudziesięciu lat, z uwzględnieniem przewidywanego wzrostu poziomów recyklingu, ograniczania wytwarzania odpadów, zmian demograficznych oraz rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym.

Z punktu widzenia zasady prewencji nie wystarczy więc wykazać czy spalarnia będzie spełniała normy emisyjne. Należy również odpowiedzieć na pytanie, **czy pomysł budowy instalacji o takiej skali został dostatecznie uzasadniony oraz jakie będą jej konsekwencje dla przyszłego systemu gospodarowania odpadami.**

Szczególnego znaczenia nabiera kwestia tzw. efektu *lock-in* – instalacja o tak wysokiej przepustowości, mająca funkcjonować przez 25-30 lat, będzie tworzyć stałe zapotrzebowanie na określony strumień odpadów również w sytuacji, gdy polityka państwa i województwa będzie prowadziła do ich ograniczania, ponownego użycia i recyklingu.

Strategia wskazuje także na znaczenie gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ). Dlatego przed podjęciem decyzji o budowie spalarni należy wykazać, że inwestycja nie będzie ograniczała możliwości dalszego zwiększania poziomów recyklingu i ponownego użycia. W przypadku Piekar Śląskich jest to szczególnie ważne, ponieważ **miasto już obecnie nie osiąga wymaganego poziomu recyklingu.**

W tym kontekście zasadne jest również zastosowanie wskazanej w materiałach aktualizacyjnych **zasady korzystnego bilansu transformacji.** Ocena instalacji nie powinna ograniczać się do ilości produkowanego przez spalarnię ciepła lub energii. Powinna obejmować cały bilans: emisje, zużycie zasobów, powstające pozostałości po spalaniu, wpływ na recykling, koszty inwestycji i eksploatacji, dostępność paliwa oraz wszystkie możliwe rozwiązania alternatywne, wskazywane w strategiach naszego państwa. Tymczasem takiej kompleksowej oceny dotychczas nie otrzymaliśmy ze strony MPEC.

4.3. Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023-2028

Obowiązujący „Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023-2028” (Pgowś2028) przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego 21 października 2024 r., wraz z Planem Inwestycyjnym, stanowią najważniejsze wojewódzkie dokumenty planowania infrastruktury odpadowej. Dokumenty te są szczególnie istotne dla oceny ewentualnej spalarni w Piekarach Śląskich, ponieważ określają prognozowane ilości odpadów, istniejące moce przerobowe oraz inwestycje uznane na etapie planowania za potrzebne.

Spalarnia w Piekarach Śląskich nie została ujęta w Planie Inwestycyjnym jako planowana instalacja do termicznego przekształcania odpadów. Tabela 28 Planu Inwestycyjnego obejmuje 13 nowych instalacji termicznego przekształcania, wśród których nie ma Piekar Śląskich.

Podczas prac nad planem zgłoszono zamiar budowy 24 **nowych** spalarni i modernizacji jednej istniejącej, a ich łączne moce przekraczały masę wszystkich odpadów wytwarzanych w województwie. Ostatecznie do Planu Inwestycyjnego wpisano wspomnianych 13 najbardziej zaawansowanych projektów, o łącznej wydajności 486 600 ton/rok, co stanowi więcej niż przewidywany wolumen RDF na 2028 r., szacowany na 457 595 ton/rok.

Należy w tym miejscu podkreślić, że – jak wynika z najnowszego raportu Instytutu Ochrony Środowiska - Państwowego Instytutu Badawczego „Termiczne przekształcanie odpadów komunalnych w Polsce w 2022 r.” – **na Śląsku działa już współspalarnia odpadów komunalnych w Zabrzu,** a w zasadzie dwie instalacje Silesia I i Silesia II, dla których wskazano maksymalną ilość odpadów komunalnych, dopuszczoną w decyzji na poziomie 250 tys. ton/rok (dla każdej instalacji), czyli łącznie 500 tys. ton/rok.

Tymczasem Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023-2028 zawiera założenie, że moce spalarni **nie powinny przekroczyć 30% masy wytwarzanych w województwie odpadów komunalnych,** z uwzględnieniem konieczności osiągnięcia poziomu recyklingu 65% w 2035 r. Szacowana masa odpadów komunalnych wytwarzanych w województwie śląskim w 2028 r. została oszacowana na 2 069 002 ton. 30% z tej masy to 620 701 ton, co istniejące i zapisane w Planie Inwestycyjnym instalacje z dużym zapasem zaspokoją.

4.4. Strategia Rozwoju Miasta Piekary Śląskie 2030+

Strategia Rozwoju Miasta Piekary Śląskie 2030+ to **jeden ze strategicznych dokumentów miasta,** przyjęty Uchwałą Rady Miasta pod koniec 2023 r. Zapisy tego dokumentu stoją w sprzeczności z pomysłem budowy spalarni odpadów w Piekarach Śląskich.

W szczególności warto zwrócić uwagę na część pt. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie. Czytamy w niej, że polityka przestrzenna Piekar Śląskich powinna uwzględniać:

- **promowanie wykorzystania rozwiązań ograniczających zanieczyszczanie powietrza**, w tym w zakresie odpowiednich technologii materiałowych i instalacji OZE,
- **wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w procesach zaopatrzenia w energię i ciepło**,
- **zasadę zrównoważonego rozwoju** jako podstawowy element myślenia o przyszłości i kształtowania struktury przestrzennej oraz rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta.

Spalarnia to kompletnie przeciwny kierunek – są to instalacje wysokoemisyjne, a budowę spalarni na 100 tys. ton odpadów trudno uznać, za zrównoważony rozwój w kontekście miasta, w którym wytwarza się ok. 6 tys. ton tzw. „paliwa z odpadów” czyli RDF.

W innej części czytamy, że „do kluczowych zasad wdrażania Strategii zaliczyć należy uniwersalne zasady określone w polityce europejskiej, krajowej i polityce rozwoju województwa śląskiego, do których zaliczyć należy w szczególności zasadę przezorności – nakładającą **obowiązek dołożenia należytej staranności w ocenie skutków, jakie dla środowiska może przynieść nowo podejmowana decyzja lub uruchamiana działalność**.

Dokładnie z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku spalarni odpadów na gruncie prawa unijnego, gdzie w Art. 17 Rozporządzenia UE 2020/852 (tzw. Taksonomii) określa się, kiedy działalność powoduje „poważną szkodę” dla poszczególnych celów środowiskowych.

W odniesieniu do gospodarki o obiegu zamkniętym wskazuje to m.in. działalność prowadzącą do znaczącego zwiększenia spalania odpadów. Tymczasem Strategia Piekar Śląskich przewiduje „promowanie i wsparcie wdrażania w przedsiębiorstwach gospodarki obiegu zamkniętego".

Strategia definiuje Piekary jako „przyjazne, kameralne miasto będące atrakcyjnym miejscem zamieszkania". To jeden z trzech podstawowych celów strategicznych.

Trudno uznać za atrakcyjne miejsce zamieszkania miasto ze spalarnią odpadów na 100 tys. ton odpadów i 80-metrowym kominem, uwalniającym setki ton zanieczyszczeń rocznie. Każdego dnia, każdego miesiąca, przez kolejnych 25-30 lat.

Kłóci się to także z kolejnym z celów strategicznych, wskazanych w Strategii, aby zmniejszać „emisje zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych".

4.5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Piekar Śląskich wskazuje jako jeden z głównych kierunków rozwoju miasta budowanie „miasta o zrównoważonej strukturze" oraz poprawę jakości środowiska i warunków życia mieszkańców.

Oznacza to, że również przy planowaniu nowych funkcji przemysłowych należy uwzględniać ich rzeczywiste oddziaływanie na środowisko i otoczenie. W przypadku spalarni odpadów o przepustowości ok. 100 tys. ton rocznie zasadne jest więc przeanalizowanie, czy jej skala, emisje, transport odpadów, magazynowanie oraz powstawanie pozostałości po spalaniu pozostają w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przyjętą w Studium i nie będzie „źródłem negatywnych efektów zewnętrznych, szczególnie w przyrodzie".

Jest to szczególnie istotne ze względu na skalę instalacji – wolumen 100 tys. ton odpadów rocznie to ponad 4 razy więcej niż wolumen węgla spalanego obecnie w ciepłowniach MPEC.

Istotnym punktem odniesienia jest również określony w Studium cel „Rewitalizacja środowiska przyrodniczego – czystość ekologiczna miasta". Dokument wskazuje na potrzebę „odzyskania dla środowiska przyrodniczego terenów poprzemysłowych" oraz „likwidacji źródeł uciążliwości środowiskowych". Ma to szczególne znaczenie w przypadku terenów po działalności górniczej i przemysłowej. Studium wskazuje bowiem na konieczność rewitalizacji i rekultywacji takich obszarów, a jednocześnie nakazuje uwzględnianie w planach miejscowych uwarunkowań wynikających z historycznej eksploatacji górniczej.

Studium wskazuje ponadto, że koncentracja terenów produkcyjno-usługowych powinna służyć „ograniczeniu ich negatywnego oddziaływania na tereny sąsiednie, w tym w szczególności na tereny zabudowy mieszkaniowej".

W konsekwencji, samo przeznaczenie terenu w studium pod funkcję produkcyjną nie przesądza jeszcze o zasadności każdej inwestycji, jaka może zostać na nim zrealizowana. W przypadku instalacji o takiej skali należy wykazać, że jej konkretne oddziaływanie na

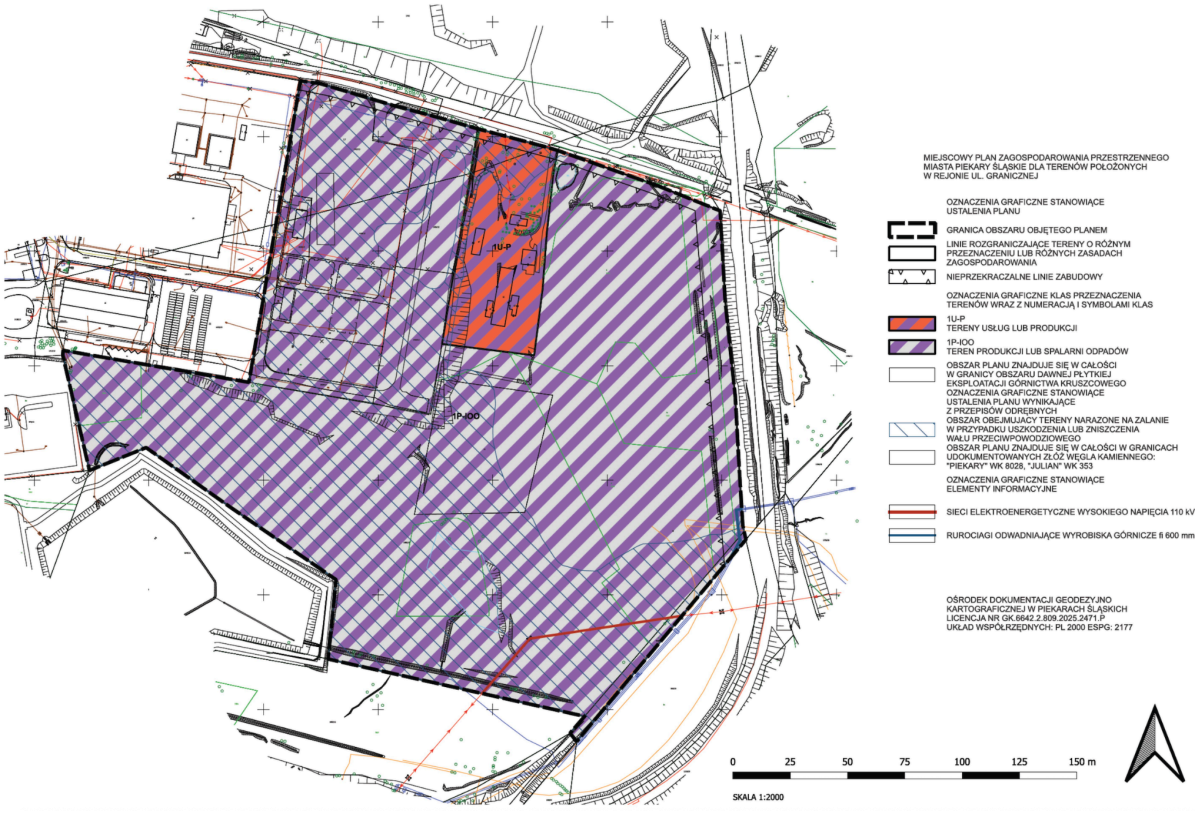
sąsiednie tereny mieszkaniowe pozostaje zgodne z założeniami Studium oraz że wykorzystanie terenu poprzemysłowego rzeczywiście realizuje jego cele, związane ze zrównoważonym rozwojem, poprawą jakości środowiska i ograniczaniem uciążliwości.

4.6. Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Piekary Śląskie dla terenów położonych w rejonie ul. Granicznej przewiduje dla wskazanego terenu oznaczenie „1P-IOO – teren produkcji lub spalarni odpadów". Projekt wprost dopuszcza na tym terenie: „magazynowanie, przetwarzanie, zbieranie i termiczne przetwarzanie odpadów".

Tym samym, projekt planu miejscowego przewiduje na wskazanym obszarze funkcję obejmującą instalację termicznego przekształcania odpadów, nie wskazując równocześnie żadnych alternatywnych sposobów wykorzystania tego terenu dla realizacji celów związanych z gospodarką komunalną, energetyką czy zagospodarowaniem terenów poprzemysłowych.

W praktyce oznacza to, że przyjęcie planu w proponowanym kształcie przesądzi o przeznaczeniu tego obszaru wyłącznie pod spalarnię.



Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy nie przedstawiono kompleksowego porównania dostępnych wariantów. Przed ostatecznym przesądzeniem o przeznaczeniu terenu zasadne jest przeanalizowanie i przeliczenie różnych możliwości wskazywanych w strategicznych dokumentach państwa.

Przyjęcie planu, który w praktyce rezerwuje teren pod jeden konkretny model infrastruktury, przed przeprowadzeniem rzetelnej analizy porównawczej wszystkich realnych wariantów, jest przedwczesne.

Planowanie przestrzenne powinno w pierwszej kolejności odpowiedzieć na pytanie jaki sposób wykorzystania tego obszaru zapewni największe korzyści dla miasta i mieszkańców (a nie prywatnego operatora), przy najmniejszych kosztach i oddziaływaniu na mieszkańców oraz środowisko, a dopiero potem przesądzać o możliwości realizacji konkretnej instalacji.

4.7. Uwarunkowania planistyczne i środowiskowe terenu przy ul. Granicznej

Lokalizacja spalarni przy ul. Granicznej budzi istotne zastrzeżenia z punktu widzenia uwarunkowań przestrzennych, geologicznych, wodnych i środowiskowych.

Szczególne znaczenie mają uwarunkowania pogórnicze tego terenu. Cały obszar znajduje się w granicach dawnej płytkiej eksploatacji górniczej oraz udokumentowanych złóż węgla kamiennego „Piekary" i „Julian". W opracowaniu ekofizjograficznym wskazano na rozległe niecki terenowe, w tym nieckę w rejonie ulic Granicznej i Parkowej, gdzie maksymalne obniżenie terenu przekracza 23 metry. Możliwe jest występowania starych szybów i szybików, pustek poeksploatacyjnych. Brakuje pełnych informacji o sposobie likwidacji części dawnych wyrobisk.

Takie uwarunkowania mają szczególne znaczenie przy planowaniu wielkoskalowej instalacji przemysłowej związanej z magazynowaniem i spalaniem odpadów.

Kolejnym problemem są warunki wodne i ryzyko podtopień. W rejonie ul. Granicznej występują lokalne podtopienia, a część obszaru jest również narażona na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia wału przeciwpowodziowego. Jednocześnie projekt planu dopuszcza znaczną intensywność zabudowy – maksymalny udział powierzchni zabudowy wynosi 70%, co może istotnie zmienić retencję i odpływ wód opadowych.

Jest to szczególnie istotne w przypadku instalacji odpadowej, ponieważ potencjalne zalanie obiektów lub miejsc magazynowania odpadów powinno być analizowane również pod kątem możliwości przedostania się zanieczyszczeń do gruntu i wód.

Istotnym argumentem planistycznym jest również aktualność danych, będących podstawą planowania. Opracowanie ekofizjograficzne sporządzono w 2021 r., a zaktualizowano w 2023 r.

Zastrzeżenia dotyczą również prognozy oddziaływania na środowisko. Prognoza kwalifikuje zarówno teren 1P-IOO, jak i sąsiedni teren 1U-P, jako obszary o przewidywanych możliwych znaczących skutkach oddziaływania na środowisko i zdrowie ludzi. Wskazuje także na dużą utratę powierzchni biologicznie czynnej, której przyjęte wskaźniki nie rekompensują.
W udostępnionej dokumentacji nie wykazano w sposób wystarczająco czytelny m.in. szczegółowego wpływu instalacji na zdrowie mieszkańców, pełnej analizy oddziaływania skumulowanego, modelowania rozprzestrzeniania zanieczyszczeń, wpływu zwiększonego ruchu samochodów ciężarowych ani skutków awarii, pożaru, rozruchu czy nieprawidłowej pracy instalacji.

W świetle przedstawionych uwarunkowań szczególnie istotna staje się zasada przezorności i konieczność działania na podstawie aktualnych danych. Nie chodzi o twierdzenie, że wskazane problemy automatycznie wykluczają spalarnię, lecz o to, że przy występowaniu niepewności dotyczącej stabilności podłoża, stosunków wodnych, możliwych podtopień, oddziaływań skumulowanych i wpływu inwestycji na zdrowie mieszkańców, nie powinno się tworzyć trwałej podstawy planistycznej dla takiej instalacji bez wcześniejszego pełnego rozpoznania tych zagadnień.

4.8. Podsumowanie

Analiza dokumentów regionalnych i lokalnych wskazuje, że planowana instalacja powinna być oceniana nie tylko jako pojedyncze przedsięwzięcie, lecz jako element szerszego systemu gospodarowania odpadami, energetyki i zagospodarowania przestrzennego.

Szczególne znaczenie ma fakt, że **Piekary Śląskie nie zostały wskazane w Planie Inwestycyjnym Pgowś 2023-2028 jako lokalizacja nowej instalacji termicznego przekształcania odpadów,** podczas gdy w planie znalazło się 13 innych nowych projektów o łącznej deklarowanej wydajności 486 600 ton/rok. Jednocześnie sam plan wskazuje ograniczenia dotyczące łącznej skali mocy termicznego przekształcania w kontekście przyszłych poziomów recyklingu. Tymczasem w województwie już funkcjonuje współspalarnia w Zabrzu, z decyzjami na 500 tys. ton/rok.

W przypadku Piekar Śląskich szczególnego znaczenia nabiera również zgodność instalacji z lokalnymi dokumentami strategicznymi i przestrzennymi. W szczególności ze Strategią Rozwoju Miasta Piekary Śląskie 2030+, która mówi o promowaniu wykorzystania rozwiązań ograniczających zanieczyszczanie powietrza, w tym w zakresie odpowiednich technologii materiałowych i instalacji OZE, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w procesach zaopatrzenia w energię i ciepło, a także zasadzie zrównoważonego rozwoju.

Olbrzymia spalarnia na 100 tys. ton odpadów rocznie stoi zatem w jaskrawej sprzeczności ze strategicznymi dokumentami miasta.

5. Realia rynkowe i alternatywy

5.1. Skala planowanych spalarni w Polsce

Według wyliczeń Pawła Głuszyńskiego, niezależnego eksperta gospodarki odpadami, wydajność czynnych spalarni i współspalarni odpadów komunalnych, cementowni (w których też spalane są odpady komunalne) oraz instalacji będących w budowie lub rozbudowie **to już 3,99 mln ton rocznie.**

Instalacja	Liczba	Wydajność dla OK [Mg/r]	% prognozowanej w KPGO ilości odpadów komunalnych w 2035 r.
Spalarnie czynne	12	1 969 868	12,69%
Spalarnie w budowie, w tym II linia	6	271 090	1,75%
Cementownie	9	1 749 435	11,27%
Suma	27	3 990 393	25,70%
Pozostałe spalarnie wpisane do WPGO (bez rezerwowych)	98	4 955 026	31,92%
Suma	125	8 945 419	57,62%
Spalarnie z dśu nie wpisane do WPGO	5	412 750	2,66%

Do tego dochodzą rezerwy cementowni ok 2,2 Mg/r

Zestawienie opracował Paweł Głuszyński, niezależny ekspert gospodarki odpadami

Jednocześnie 98 kolejnych spalarni zostało zapisanych w WPGO, czyli w Wojewódzkich Planach Gospodarki Odpadami. Tymczasem prognozowana w KPGO, czyli Krajowym Planie Gospodarki Odpadami, ilość odpadów komunalnych w Polsce w 2035 r. to 16,56 mln ton rocznie. Oznacza to, że deklarowana moc instalacji odpowiadałaby około 54% całej prognozowanej ilości odpadów komunalnych w Polsce w 2035 r.

Nawet zakładając, że część z tych 98 spalarni nie powstanie, należy zauważyć, że 50 z tych projektów o wydajności ok. 3,67 mln ton/rok jest na dużym stopniu zaawansowania i ma szansę powstać – szacuje Paweł Głuszyński.

Łącznie daje to więc **realny przyszły wolumen na poziomie ok. 7,6 mln ton/rok** i to nie licząc rezerw cementowni, które należy szacować na kolejne 2,2 mln ton/rok.

Tymczasem maksymalny potencjalny strumień, wynikający z prostego odniesienia do poziomu 65% obowiązkowego recyklingu i 10% maksymalnego składowania w 2035 r., to **3,8 mln ton.** Jest to oczywiście górny, arytmetyczny pułap, zakładający, że całe pozostałe 25% strumienia zostanie skierowane do spalenia.

Powyższe wyliczenia dowodzą, że budowa kolejnej spalarni, nie wpisanej nawet do Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023-2028, jest nieuzasadniona – nie tylko z punktu widzenia miasta Piekary Śląskie, potrzeb województwa śląskiego, ale nawet potrzeb Polski.

Co szczególnie ważne, Komisja Europejska sama podała jako przykład niespełnienia zasady DNSH – Do No Significant Harm (ang. nie czyń poważnych szkód) budowę nowych spalarni, zwiększających istniejącą zdolność spalania w danym kraju. Komisja stwierdziła, że taka inwestycja prowadzi do znaczącego zwiększenia spalania odpadów i nie spełnia kryterium DNSH.

5.2. Skala istniejących i planowanych spalarni w województwie śląskim

Skala planowanych spalarni w województwie śląskim jest już znacząca. Przyjęty pod koniec 2024 r. „Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego (PGOWŚ) na lata 2023-2028" wskazuje 13 nowych instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych oraz odpadów pochodzących z ich przetworzenia. Łączna planowana moc przerobowa tych instalacji ma wynieść 486 600 ton rocznie. Wśród lokalizacji znalazły się m.in. Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Będzin, Katowice, Sosnowiec, Rybnik, Gliwice, Tychy, Ruda Śląska, Radzionków oraz Częstochowa.

Piekary Śląskie nie zostały ujęte w tym wykazie jako lokalizacja nowej instalacji do termicznego przekształcania odpadów.

Skala ta nabiera jeszcze większego znaczenia, jeżeli zestawić ją z istniejącą infrastrukturą. Jak wynika z najnowszego raportu Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego „Termiczne przekształcanie odpadów komunalnych w Polsce w 2022 r.", na Śląsku działa już współspalarnia odpadów komunalnych w Zabrzu, a w zasadzie dwie instalacje Silesia I i Silesia II, dla których wskazano maksymalną ilość odpadów komunalnych dopuszczoną w decyzji na poziomie 250 tys. ton/rok (dla każdej instalacji), czyli łącznie 500 tys. ton/rok.

Na tym tle ewentualna spalarnia w Piekarach Śląskich o wydajności 100 tys. ton/rok nie byłaby więc przedsięwzięciem funkcjonującym w próżni, lecz kolejną dużą instalacją w regionie.

5.3. Brak preferencyjnego finansowania

Na dziś nie ma żadnego otwartego programu w którym dostępne byłyby dotacje czy preferencyjne finansowanie nowych spalarni odpadów. I to się najprawdopodobniej nie zmieni.

Dotychczas funkcjonujący program NFOŚiGW „Wykorzystanie paliw alternatywnych na cele energetyczne" ma obecnie status zakończonego (ostatni nabór był do 30 kwietnia 2024 r.). Sam program wzbudził zresztą ogromne kontrowersje ponieważ środki pochodziły z Funduszu Modernizacyjnego, a ich wykorzystanie na spalarnie było przedmiotem krytyki jako sprzeczne z podstawowym celem transformacji i dekarbonizacji sektora energetycznego.

Fundusz Modernizacyjny to instrument do którego trafiają środki ze sprzedaży uprawnień do emisji CO_2 w ramach EU ETS. Środki te miały następnie wracać do państw-beneficjentów i być przeznaczone na transformację energetyczną i dekarbonizację. Przez 5 lat Polska otrzymała lwią część tych środków – 53,5 mld zł.

Nie jest to jednak klasyczny program dotacyjny UE w rodzaju Funduszy Europejskich. Poszczególne państwa członkowskie decydują o sposobie wykorzystania tych środków. Polska wykorzystała część środków Funduszu Modernizacyjnego na finansowanie spalarni, co było i jest przedmiotem wspomnianej krytyki. Wykorzystanie Funduszu mającego wspierać dekarbonizację na budowę kolejnych źródeł emisji CO_2 jest bowiem niezgodne z celem programu.



Szeroko pisał o tym m.in. portal OKO.press. Było to też jednym z tematów spotkania przedstawicieli Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska Komisji Europejskiej z przedstawicielami polskich organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska w styczniu 2023 r.

Po zakończeniu programu NFOŚiGW, Polska próbowała przeznaczyć kolejne środki na spalarnie z KPO, jednak możliwość finansowania takich projektów została ograniczona przez kryteria środowiskowe DNSH.

Na dzień dzisiejszy nie ma więc otwartego programu UE ani krajowego programu finansowanego ze środków UE, który byłby przeznaczony na dofinansowanie nowych spalarni odpadów. Kwestia finansowania jest szczególnie istotna ponieważ koszt budowy spalarni jest bardzo wysoki i należy go szacować obecnie na 500 mln – 1 mld zł. Ten koszt przełoży się później na ceny za ciepło sieciowe dla mieszkańców.

5.4. Alternatywą nie musi być jedno źródło – przyszłość to miks technologii

Jednym z błędów obecnej dyskusji jest przedstawianie alternatywy dla spalarni jako konieczności znalezienia **jednego źródła ciepła,** które zastąpi obecny system.

Jak już wskazywaliśmy, MPEC patrzy na przyszłość ciepłownictwa niemal wyłącznie z perspektywy utrzymania obecnego modelu centralnego dostawcy ciepła. Tymczasem w perspektywie 2030-2060 powinien rozwijać się również model bardziej zdecentralizowany: lokalne pompy ciepła, odzysk ciepła odpadowego, fotowoltaika, niskotemperaturowe sieci, budynki o bardzo niskim zapotrzebowaniu na energię oraz społeczności energetyczne. Wskazują na to zarówno KPEiK, jak i projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa.

Znaczenie mają również magazyny ciepła, ponieważ pozwalają oddzielić moment produkcji ciepła od momentu jego wykorzystania i lepiej wykorzystać okresowe nadwyżki energii elektrycznej z OZE. Rozwój technologii jest przy tym dynamiczny. Pojawiają się nowe rozwiązania w zakresie magazynowania energii i ciepła, w tym wysokotemperaturowe magazyny wykorzystujące materiały stałe, takie jak piasek.

Jest to szczególnie istotne w przypadku nowych i modernizowanych budynków, których zapotrzebowanie na ciepło będzie coraz niższe. Już obecna dyrektywa EPBD zakłada, że od 2030 r. wszystkie nowe budynki w UE mają być budynkami zeroemisyjnymi. Strategia sama wskazuje, że poprawa efektywności energetycznej budynków będzie ograniczać konieczność budowy źródeł szczytowych i pozwalać na stopniowe obniżanie temperatury sieci.

A jaka jest w tym wszystkim ma być rola spalarni? Projekt Strategii transformacji ciepłownictwa do 2040 r., mówi bardzo wyraźnie: instalacje termicznego przekształcania odpadów mogą pełnić funkcję „technologii uzupełniających miks energetyczny". Mają służyć zagospodarowaniu frakcji palnej, która nie podlega dalszemu przetwarzaniu, ale nie powinny ograniczać rozwoju bardziej pożądanych metod, takich jak zapobieganie powstawaniu odpadów czy recykling. Mają być uzupełnieniem systemu dla frakcji resztkowej.

Z punktu widzenia interesu miasta i mieszkańców przeanalizowane powinny zostać więc wszystkie możliwe alternatywy, wskazywane w strategicznych dokumentach Polski, i zgodne z naszym interesem narodowym, a nie z interesem prywatnego operatora, który w większości stanowi własność zagranicznego koncernu.

5.5. „Ujemna cena paliwa" nie oznacza najtańszego ciepła

Jednym z argumentów MPEC na rzecz spalarni jest tzw. **ujemna cena paliwa** – dostawca odpadów może bowiem płacić za ich przyjęcie. Nie oznacza to jednak, że produkowane z nich ciepło jest automatycznie najtańsze.

Z najnowszego raportu "Energetyka cieplna w liczbach – 2025" Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki wynika, że średnia cena wytwarzania ciepła z odpadów komunalnych stałych wyniosła w 2025 r. 68,14 zł/GJ. Dla porównania, w przypadku biogazu było to 44,46 zł/GJ, a w przypadku ciężkiego oleju opałowego 64,75 zł/GJ.

Średnia dla wszystkich źródeł wyniosła 102,69 zł/GJ.

Tabela 5. Średnie ceny ciepła wytworzonego z różnych rodzajów paliw w latach 2023–2025

Wyszczególnienie	średnie ceny ciepła ze źródeł			Zmiana	
	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2024/2023	2025/2024
	[zł/GJ]			[%]	
Średnia cena wytwarzania ciepła	104,65	105,74	102,69	1,04	-2,88
Węgiel kamienny	102,67	103,49	99,29	0,79	-4,05
Węgiel brunatny	55,88	72,77	77,57	30,22	6,59
Olej opałowy lekki	163,00	111,74	113,10	-31,45	1,22
Olej opałowy ciężki	51,02	54,88	64,75	7,57	17,98
Gaz ziemny wysokometanowy	137,53	129,67	126,64	-5,71	-2,34
Gaz ziemny zaazotowany	124,41	132,09	130,98	6,18	-0,84
Biomasa	89,70	93,29	89,49	4,00	-4,07
Biogaz	39,47	42,24	44,46	7,01	5,26
Inne odnawialne źródła energii	68,25	77,25	77,19	13,19	-0,08
Odpady komunalne stałe	55,56	66,55	68,14	19,79	2,38
Pozostałe paliwa	101,92	109,57	110,63	7,51	0,97

Źródło: Opracowanie własne URE.

Niski koszt samego paliwa wcale nie przekłada się więc automatycznie na niską cenę wytworzonego ciepła. W przypadku odpadów koszt paliwa rzeczywiście jest bardzo niski – URE wykazuje w 2025 r. średni koszt paliwa dla odpadów komunalnych stałych na poziomie zaledwie 0,03 zł/GJ – ale mimo tego średnia cena wytworzenia ciepła wynosiła 68,14 zł/GJ.

Pomimo "ujemnej ceny paliwa" ciepło z odpadów już obecnie nie jest więc najtańsze, a trzeba uwzględnić perspektywę opłat za emisje CO_2, które jeszcze podniesie koszt takiego ciepła dla odbiorcy – w bliższej lub dalszej perspektywie (tymczasem opłaty te już dziś są elementem kosztu wytwarzania energii i ciepła w instalacjach objętych EU ETS, w tym wykorzystujących węgiel i gaz).

Dlaczego tak się dzieje? Ma to z pewnością źródło w m.in. w olbrzymim koszcie budowy, który należy obecnie szacować na poziomie 500 mln – 1 mld zł. A dojdzie do tego brak preferencyjnego finansowania przy kolejnych instalacjach, którego na dzień dzisiejszy już nie ma.

I właśnie dlatego należy wszystko to dokładnie przeanalizować w kontekście instalacji mającej funkcjonować przez kolejne 25-30 lat, a nie opierać się na danych dzisiejszych.

5.6. Bioodpady również mają „ujemną cenę paliwa"

Spalarnia to nie jedyna możliwość. Weźmy dla przykładu biogazownie / biometanownie:

- średnia cena wytwarzanego ciepła w takich instalacjach to według danych Urzędu Regulacji Energetyki 44,46 zł/GJ; dla porównania – ciepło z odpadów to średnio 68,14 zł/GJ czyli o ponad połowę więcej.
- bioodpady, z których wytwarzany jest biogaz, również mają "ujemną cenę paliwa", czyli oddający takie odpady do zagospodarowania w biogazowni/biometanowni musi za to zapłacić – analogicznie jak dzieje się w przypadku odpadów komunalnych.

- nad energią wytwarzaną z bioodpadów nie wisi ryzyko opłat za emisje CO_2 (ETS), podczas gdy zgodnie z projektem Komisji Europejskiej spalarnie odpadów mają być stopniowo obejmowane takimi opłatami począwszy już od 2031 r.
- ten sposób zagospodarowania bioodpadów podnosi poziomy recyklingu, z osiągnięciem których wszystkie gminy w Polsce (również Piekary Śląskie) mają olbrzymie trudności; poziom obowiązkowego recyklingu w 2035 r. będzie wynosił 65%, a za jego niespełnienie gminy (a więc i mieszkańcy) zapłacą kary finansowe.

Wymieniać można by długo, a to przecież tylko **jeden z szeregu przykładów** możliwych rozwiązań. Mówią o tym strategiczne dokumenty naszego państwa.

Warto zwrócić uwagę jeszcze na jedną rzecz. Cena paliwa to nie wszystko. Na ostateczną cenę wytwarzanego ciepła składają się przecież także koszty inwestycji, eksploatacji, opłat emisyjnych. I tu również cały czas pomija się koszt budowy spalarni, który jest olbrzymi.

5.7. Bezpieczeństwo energetyczne

Systemy energetyczne są elementami infrastruktury krytycznej. Żyjemy w warunkach niestabilności geopolitycznej i zwiększającej się liczby zagrożeń – nie tylko ze strony rakiet czy dronów, ale także aktów sabotażu oraz cyberataków na polską infrastrukturę energetyczną (które miały już miejsce pod koniec 2025 r.).

Doświadczenia ostatnich lat doprowadziły Unię Europejską do wzmocnienia kierunku, w którym bezpieczeństwo energetyczne ma być budowane nie tylko poprzez dywersyfikację paliw, ale również poprzez zmniejszenie zależności od dużych, pojedynczych źródeł energii. Strategia REPowerEU wskazuje m.in. na potrzebę dywersyfikacji źródeł energii, a Komisja Europejska podkreśla znaczenie bardziej zdecentralizowanego i odpornego systemu energetycznego.

W tym kontekście budowa jednego dużego źródła ciepła o znaczeniu strategicznym dla Piekar Śląskich oznacza również koncentrację ryzyka. Jedna centralna instalacja będzie łatwiejszym celem ewentualnych ataków niż system rozproszony, wykorzystujący różne źródła wskazywane w KPEiK czy projekcie Strategii Transformacji Ciepłownictwa.

5.8. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę przytoczone dane, najważniejszym postulatem dotyczącym transformacji ciepłownictwa w Piekarach Śląskich, jest **potrzeba analizy wszystkich wariantów, a nie forsowania wyłącznie jednej opcji.** Taka analiza ta powinna obejmować wszystkie istotne kierunki transformacji wskazywane w dokumentach krajowych, a nie ograniczać się do porównania obecnego źródła węglowego tylko ze spalarnią czy biomasą.

Każdy z wariantów powinien być oceniony w perspektywie całego okresu funkcjonowania instalacji, a więc **co najmniej 25-30 lat**, z uwzględnieniem kosztów inwestycji, finansowania, eksploatacji, paliwa, emisji, modernizacji oraz przewidywanego wpływu na cenę ciepła dla mieszkańców.

6. Ryzyko ekonomiczne spalarni dla mieszkańców

6.1. Instalacja na 25-30 lat musi uwzględniać przyszłe regulacje

Planowana spalarnia będzie instalacją o bardzo długim okresie funkcjonowania. Jeżeli zostałaby uruchomiona około 2030 r., jej eksploatacja może potrwać do około **2055-2060 r.** Nie można więc oceniać jej ekonomiki wyłącznie według warunków obowiązujących w momencie podejmowania decyzji.

W tym okresie mogą zmieniać się zasady naliczania kosztów emisji CO_2, ceny uprawnień do emisji, wymagania dotyczące emisji, przepisy dotyczące gospodarki odpadami, poziomy recyklingu, a także dostępność i struktura strumienia odpadów.

Ryzyko regulacyjne jest więc jednym z podstawowych ryzyk ekonomicznych inwestycji.

6.2. Od 2031 r. spalarnie mają zostać objęte opłatami za emisje CO_2 (EU ETS)

Komisja Europejska 17 lipca 2026 r. przedstawiła projekt zmian w EU ETS, przewidujący stopniowe rozszerzenie systemu handlu emisjami na spalanie odpadów komunalnych. Według przedstawionej propozycji obowiązek miałby być wprowadzany stopniowo:

- 2031 r. – 25% emisji
- 2032 r. – 50%
- 2033 r. – 75%
- od 2034 r. – 100% emisji objętych opłatami

Projekt co prawda proponuje mechanizm bezpłatnej alokacji związanej z dostarczaniem ciepła do sieci, jednak nie oznacza to automatycznie, że cała emisja instalacji zostanie objęta bezpłatnymi uprawnieniami; poza tym mechanizm ten jest przejściowy (ma wygasnąć do 2040 r.), a do tego mechanizm ten jest warunkowy i powiązany z planem inwestycji w dekarbonizację oraz osiąganiem redukcji emisji.

Jest to więc dokładnie ten rodzaj **ryzyka regulacyjnego, który powinien zostać uwzględniony w analizie ekonomicznej**.

6.3. Poziom emisji CO_2 ze spalania odpadów

W przypadku spalarni szczególne znaczenie ma udział kopalnego węgla zawartego w odpadach, przede wszystkim w tworzywach sztucznych.

Rzeczywista, całkowita emisja CO_2 ze spalania RDF jest bardzo zbliżona do emisji ze spalania węgla w przeliczeniu na jednostkę energii.

Posłużmy się oficjalnymi wyliczeniami Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE), który funkcjonuje w strukturze Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego (IOŚ-PIB).

Dla węgla kamiennego oficjalne wskaźniki KOBiZE wynoszą około 94,7–94,8 kg CO_2/GJ, czyli około 341 kg CO_2/MWh energii zawartej w paliwie. W przypadku RDF/pre-RDF wartości całkowitej emisji podawane w literaturze branżowej i badawczej mieszczą się w podobnym przedziale, około 90–100 kg CO_2/GJ, czyli około 324–360 kg CO_2/MWh.

W przypadku spalania RDF część tych emisji jest obecnie kwalifikowana jako pochodząca z frakcji biogenicznej. Nie oznacza to jednak, że CO_2 z tej frakcji nie został wyemitowany do atmosfery, bo atmosfera nie rozróżnia „CO_2 ETS", „CO_2 nie-ETS" i „CO_2 biogenicznego". To kategorie stosowane na potrzeby rozliczeń emisji.

To szczególnie ważne, ponieważ sposób rozliczania emisji biogenicznych jest przedmiotem dalszej debaty i zmian polityki klimatycznej.

6.4. Ceny uprawnień do emisji CO_2 systematycznie rosną

Jednym z czynników, który powinien być uwzględniany przy ocenie ryzyka ekonomicznego spalarni odpadów, jest koszt uprawnień do emisji CO_2 w ramach unijnego systemu EU ETS. Cena uprawnień podlega wahaniom rynkowym, jednak w dłuższej perspektywie system został zaprojektowany w taki sposób, aby zmniejszająca się liczba dostępnych uprawnień zwiększała presję na ograniczanie emisji.

Historyczne dane pokazują skalę tej zmiany: jeszcze w 2013 r. średnia cena uprawnień wynosiła zaledwie 4,33 EUR za tonę CO_2, następnie wzrosła do 15,50 EUR/t w 2018 r., a następnie – do 54,15 EUR/t w 2021 r.



Koszt emisji CO_2 nie jest już marginalnym elementem rachunku ekonomicznego instalacji energetycznych. Obecnie to około 86 EUR za każdą wyemitowaną tonę CO_2. Oznacza to, że w przypadku instalacji projektowanej na kilkadziesiąt lat, konieczne jest uwzględnienie nie tylko aktualnej ceny uprawnień, lecz przede wszystkim ryzyka jej dalszego wzrostu. Koszt emisji powinien zatem zostać uwzględniony w analizach ekonomicznych inwestycji w całym okresie jej funkcjonowania, a nie wyłącznie na etapie rozpoczęcia procedury inwestycyjnej.

Dostępne prognozy wskazują, że w kolejnej dekadzie ceny uprawnień mogą osiągnąć poziomy **znacząco wyższe** od obecnych. Przykładowo, analiza ABN AMRO z 2025 r. zakładała w scenariuszu bazowym wzrost ceny do 145 EUR/t CO_2 w 2030 r. i 200 EUR/t w 2035 r. Z kolei firma analityczna Veyt w prognozie z lipca 2025 r. szacowała cenę za emisje na 195 EUR/t w 2030 r., i aż 290 EUR/t CO_2 w 2035 r. (!)

Oznacza to, że należy przyjąć prognozy rzędu 200-280 EUR za tonę CO_2 w perspektywie 2035 r. I nie są to założenia oderwane od analiz rynku – mieszczą się w przedziale spotykanym w analizach instytucji finansowych i wyspecjalizowanych firm analitycznych, a niektóre scenariusze zakładają nawet wartości wyższe.

W przypadku planowanej w Piekarach Śląskich instalacji ma to szczególne znaczenie ze względu na jej zakładaną skalę i wieloletni okres eksploatacji. Każda tona CO_2 objęta obowiązkiem zakupu uprawnienia będzie generowała koszt, którego wysokość będzie zależała od przyszłej ceny uprawnień. Przy wzroście ceny z obecnych około 85 EUR/t do 200 EUR/t koszt każdej tony emisji byłby około 2,4-krotnie wyższy, a przy cenie 280 EUR/t – **ponad 3,2-krotnie wyższy.**

To realne ryzyko ekonomiczne, a należy mieć na uwadze, że koszty tych opłat w ostatecznym rozrachunku poniosą odbiorcy końcowi, czyli mieszkańcy – w opłatach za odpady przekazywane do spalarni czy w opłatach za ciepło.

6.5. Ostrzeżenia KIGO – organizacji branżowej

To ryzyko podnosi Krajowa Izba Gospodarki Odpadami, a więc organizacja branżowa.

CYTAT Z MEMORANDUM KRAJOWEJ IZBY GOSPODARKI ODPADAMI:

> Dostępne analizy wskazują, że objęcie instalacji Waste-to-Energy systemem EU ETS może prowadzić do istotnych skutków ekonomicznych po stronie systemu gospodarki odpadami oraz ciepłownictwa. Szacuje się, że koszty uprawnień do emisji mogą przełożyć się na wzrost opłat bramowych dla RDF i odpadów resztkowych rzędu 60% do 2035 r. Równolegle, koszty ETS mogą zwiększyć cenę ciepła produkowanego w o ok. 52% do 2035 r. Wzrost ten znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w taryfach ciepłowniczych, podnosząc koszty ogrzewania dla odbiorców końcowych i osłabiając konkurencyjność ciepła z ITPO względem innych źródeł.

KIGO w Memorandum ostrzega, że włączenie spalarni do ETS oznaczać będzie gwałtowny wzrost kosztów funkcjonowania spalarni. Odbiór śmieci przez spalarnie (tzw. opłata na bramie) zdrożeje o 60%, a ciepło ze spalarni o 52%!

Wprowadzenie kosztu emisji CO_2 oznacza dodatkowe obciążenie instalacji. Co szczególnie istotne, ryzyko to nie jest wskazywane wyłącznie przez organizacje przeciwne budowie spalarni. Podnosi to także m.in. Polska Izba Gospodarki Odpadami, Unia Metropolii Polskich, czy media takie jak Portal Samorządowy.

6.6. Podsumowanie

Ryzyko regulacyjne jest szersze niż sam ETS. EU ETS nie jest jedynym potencjalnym źródłem przyszłych kosztów. Przez kolejne 25-30 lat należy spodziewać się dalszego zaostrzania polityki klimatycznej i środowiskowej Unii Europejskiej, zgodnie z przyjętymi celami redukcji emisji.

Dla spalarni może to oznaczać m.in.:

- wzrost kosztów emisji CO_2,
- zaostrzanie standardów emisyjnych,
- konieczność modernizacji instalacji,
- dodatkowe wymagania dotyczące monitorowania emisji,
- wzrost kosztów zagospodarowania pozostałości po spalaniu.

Nie można również wykluczyć pojawienia się kolejnych obciążeń wynikających z polityki klimatycznej, których dziś jeszcze nie sposób dokładnie przewidzieć. **Instalacja o tak długim okresie eksploatacji powinna być odporna na takie scenariusze.**

7. Oddziaływanie na klimat, środowisko i ludzkie zdrowie

7.1. Normy nie oznaczają zerowych emisji

W dyskusjach publicznych na temat spalarni pojawiają się głosy jakoby „z komina spalarni wydobywała się jedynie para wodna" – to oczywista nieprawda. Proces termicznego przekształcania odpadów powoduje emisję m.in. **pyłów, tlenków azotu, dwutlenku siarki, chlorowodoru, tlenku węgla, substancji organicznych oraz metali ciężkich**, a także powstawanie niezwykle toksycznych **dioksyn i furanów.** Instalacje wyposażone w systemy oczyszczania spalin ograniczają te emisje, jednak ich nie eliminują.

Słyszymy też, że „spalarnie muszą spełniać normy". Tyle że normy nie oznaczają zerowej emisji. Emisji ciągłych, całodobowych, przez 25-30 lat. Bo spalanie nie sprawia, że rtęć, ołów, kadm czy inne metale ciężkie znikają. Pomimo oczyszczania spalin, ich część nadal trafiać będzie do środowiska wraz ze spalinami, reszta pozostanie w żużlach i popiołach.

Aktualne standardy BAT – Best Available Technology (ang. najlepsza dostępna technologia) dla spalania odpadów określają dla sumy antymonu, arsenu, ołowiu, chromu, kobaltu, miedzi, manganu, niklu i wanadu zakres emisji 0,01-0,3 mg/Nm³.

Przyjmując orientacyjny przepływ 107 tys. Nm³ spalin na godzinę i 8200 godzin pracy rocznie (tak jak przy spalarni w Olsztynie na 100 tys. ton) mogłoby to przełożyć się na emisję nawet **263 kg metali ciężkich rocznie** (!).

Podobnie z rtęcią: przy górnej granicy BAT-AEL 20 µg/Nm³ i takim samym przepływie byłoby to nawet **17,5 kg rtęci rocznie.**

17,5 kg rtęci rocznie w mieście, które już ma problem z zanieczyszczeniami… W marcu tego roku zwracaliśmy się do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska o kontrolę terenu w Brzezinach. Wskazywaliśmy na olbrzymie hałdy odpadów, brak zabezpieczenia terenu oraz ciężarówki przywożące materiały, których pochodzenie i rodzaj budziły poważne obawy.

Wobec braku zainteresowania władz i instytucji sami w lutym br. pobraliśmy próbki z wysypiska przy ul. Roździeńskiego i wysłaliśmy je do badań laboratoryjnych. Wyniki były zatrważające – 239 mg/kg arsenu i 2868 mg/kg ołowiu, a także 95,4 mg/kg kadmu i 21 000 mg/kg cynku.

Dlatego pytanie brzmi – **jakie dodatkowe obciążenie środowiska i zdrowia mieszkańców oznacza wieloletnia emisja z nowej instalacji w mieście, w którym już występują istotne obciążenia środowiskowe?** W mieście, w którym współczynniki zachorowalności na nowotwory należą do jednych z najwyższych w województwie śląskim. Według danych Śląskiego Wojewódzkiego Biura Rejestracji Nowotworów za 2023 r. współczynnik zachorowalności na wszystkie nowotwory wynosił w Piekarach Śląskich 216,43/100 tys. wśród mężczyzn i 210,61/100 tys. wśród kobiet.

Jest to szczególnie istotne w Piekarach Śląskich i całej aglomeracji górnośląskiej, gdzie decyzja o lokalizacji kolejnego źródła emisji powinna uwzględniać **łączny stan środowiska,** a nie jedynie szacowane emisje samej spalarni.

7.2. Spalarnie są instalacjami wysokoemisyjnymi

Powodem planowanego włączenia spalarni odpadów do systemu EU ETS jest wysoki poziom emisji szkodliwych gazów cieplarnianych z takich instalacji, przede wszystkim **dwutlenku węgla CO_2, który ma negatywny wpływ na postępujący kryzys klimatyczny.**

Jak już zostało przedstawione w jednym z wcześniejszych rozdziałów, rzeczywiste emisje dwutlenku węgla do atmosfery powstające w procesie spalania odpadów komunalnych, kształtują na poziomie zbliżonym do emisji ze spalania węgla kamiennego – w przeliczeniu na jednostkę wytworzonej energii.

Potwierdzają to wyliczenia Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE), który funkcjonuje w strukturze Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego (IOŚ-PIB).

Dla węgla kamiennego oficjalne wskaźniki KOBiZE wynoszą około 94,7–94,8 kg CO_2/GJ, czyli około 341 kg CO_2/MWh energii zawartej w paliwie. W przypadku RDF/pre-RDF wartości całkowitej emisji podawane w literaturze branżowej i badawczej mieszczą się w podobnym przedziale, około 90–100 kg CO_2/GJ, czyli około 324–360 kg CO_2/MWh.

Przyjmując orientacyjnie wartość opałową RDF/pre-RDF na poziomie 10 GJ/t, przy współczynniku 90-100 kg CO_2/GJ oznacza to około **90-100 tys. ton CO_2 rocznie emisji całkowitej dwutlenku węgla do atmosfery.** Przy wartości opałowej 8-12 GJ/t przedział ten wynosi odpowiednio około 72-120 tys. ton CO_2 rocznie.

7.3. Badania naukowe wykazują ryzyko dla zdrowia

Istnieją przesłanki naukowe wskazujące na związki między długotrwałą ekspozycją na emisje z instalacji spalania odpadów, a negatywnymi skutkami zdrowotnymi.

Jako przykład można przywołać badanie naukowe z Nicei z 2020 r. gdzie uczeni z Université Côte d'Azur (jednej z najlepszych badawczych uczelni Francji) analizowali zachorowalność w latach 2005-2009 i 2010-2014 (przed i po modernizacji tamtejszej spalarni do najnowszych norm). Ekspozycję określano między innymi na podstawie modelowanej depozycji dioksyn.

W pierwszym okresie stwierdzono m.in. **podwyższoną zachorowalność na ostrą białaczkę szpikową, szpiczaka mnogiego i zespoły mielodysplastyczne, a w drugim nadal – pomimo modernizacji instalacji – występowała podwyższona zachorowalność na szpiczaka mnogiego i raka płuc u mężczyzn.**

Analizowaną populację zestawiono z olbrzymią grupą kontrolną blisko miliona mieszkańców Francji z obszarów nie narażonych na ekspozycję spalarni dla potwierdzenia wyników.

Environmental Research 188 (2020) 109681

Contents lists available at ScienceDirect

Environmental Research

journal homepage: www.elsevier.com/locate/envres

Cancer incidence in the vicinity of a waste incineration plant in the Nice area between 2005 and 2014

Eugènia Mariné Barjoan[a,*], Nadège Doulet[a], Amel Chaarana[a], Julie Festraëts[a], Agnès Viot[a], Damien Ambrosetti[b,c], Jean-Luc Lasalle[d], Nicolas Mounier[e], Laurent Bailly[a], Christian Pradier[a]

[a] Université Côte d'Azur, Public Health Department, Centre Hospitalier Universitaire de Nice, France
[b] Université Côte d'Azur, Anatomo-Pathology Laboratory, Centre Hospitalier Universitaire de Nice, France
[c] Centre de Regroupement Informatique et Statistique en Anatomie et Cytologie Pathologique (CRISAP PACA), France
[d] Santé Publique France, Regional Office Provence-Alpes-Côte d'Azur and Corsica, France
[e] Université Côte d'Azur, Clinical Hematology Department, Centre Hospitalier Universitaire de Nice, France

ARTICLE INFO

Keywords:
Cancer
Incidence
Trends
Waste incineration plant
EU directive

ABSTRACT

Introduction: Few studies on cancer incidence have been conducted since the adoption of the EU 2000/76/EC waste incineration directive which aimed to limit dioxin emission levels to less than 0.1 ng TEQ/m^3 before December 31, 2005.

Objective: To measure cancer incidence among the population exposed to atmospheric emissions from the waste incineration plant near the town of Nice (South-Eastern France), compared to the unexposed population of the Alpes-Maritimes department (A-M).

Methods: All primary invasive cancers and haematological malignancies diagnosed among AM residents between 2005 and 2014 were recorded. The exposed surface was modeled on an average dioxin deposition model ≥4.25 ng/m^2/year. Each case was geolocated and assigned to one of 36 predefined geographic units of exposed area, or one of 462 units in the unexposed area. The adjusted incidence rate, the standardized incidence ratio and the Comparative Morbidity Figure were calculated for two periods: 2005–2009/2010-2014.

Results: We recorded 80,865 new cancers in the A-M population. Between 2005 and 2009, we observed a higher incidence among exposed women of acute myeloid leukaemia, myelodysplastic syndromes and myeloma and, among exposed men, of soft tissue sarcomas, myeloma and lung cancer. Between 2010 and 2014, there was no excess incidence among women, while among men incidence of myeloma and lung cancer remained higher.

Conclusion: Only among men, the incidence of myeloma and lung cancer remained higher in the exposed area during the second period. The EU directive resulting in the limitation of atmospheric emissions from incinerators could explain the decrease in incidence of cancers with protracted latency. Consideration of other risk factors and further data collection will be necessary to validate this hypothesis.

MPEC w dyskusji publicznej przywoływało badanie Public Health England twierdząc, że „nie stwierdzono istotnego ryzyka dla zdrowia". Tymczasem nawet to badanie, choć objęło modelowaną ekspozycję na PM10 (mieszaninę zawieszonych w powietrzu cząsteczek stałych i ciekłych, których średnica nie przekracza 10 µm), a nie emisję ani oddziaływanie dioksyn, potwierdza takie ryzyko.

W ramach tego samego programu badawczego przeprowadzono bowiem również badanie wad wrodzonych, w którym analizowano okolice 10 spalarni. Wykazało ono niewielki, ale statystycznie istotny wzrost ryzyka wad serca oraz wad narządów płciowych, związany z bliskością miejsca zamieszkania od spalarni.

Nauka nie daje dziś zatem żadnych podstaw do twierdzeń, że spalarnie nie powodują „istotnego ryzyka dla zdrowia", jak to sugeruje MPEC. Wręcz przeciwnie – są badania, które wykazują, że takiego ryzyka nie można bagatelizować.

Szczególnie że **spalarnia nie działałaby w próżni, ale w środowisku już mocno zanieczyszczonym, na które dodatkowo nakładać się będą emisje z tzw. tła, a wszystkie zanieczyszczenia będą się kumulować w perspektywie 25-30 lat.**

7.4. Odpady po spalaniu nie znikają – pozostają toksyczne pozostałości

Spalarnia nie powoduje, że odpady „znikają”. Zmienia się jedynie ich postać fizyczna i chemiczna. Część emitowana jest do atmosfery, reszta pozostaje w formie niebezpiecznych żużli i popiołów, które **wymagają specjalistycznej utylizacji, ponieważ zawierają aktywne chemicznie substancje szkodliwe i metale ciężkie.**

Problemy z toksycznością żużla, powstającego po spalaniu odpadów, szeroko omawia najnowszy raport „A toxic legacy. Bottom ash in Europe’s circular economy” opublikowany przez Zero Waste Europe. Autorzy zwracają w nim uwagę, że spalanie nie powoduje zniknięcia niebezpiecznych substancji, zawartych w odpadach, lecz prowadzi do ich koncentracji w stałych pozostałościach procesu.

Raport wskazuje również na obecność w żużlu m.in. metali ciężkich, PFAS, trwałych zanieczyszczeń organicznych i mikroplastików oraz podkreśla ryzyko ich długotrwałego uwalniania do środowiska. Autorzy krytycznie oceniają także stosowane obecnie metody oceny wymywalności oraz wykorzystywanie IBA w budownictwie, wskazując, że może ono wynikać przede wszystkim z chęci ograniczenia kosztów składowania, a nie z rzeczywistych korzyści środowiskowych.



fot. surowy tzw. żużel paleniskowy (fot. TV ARTE)

Poza tym, nie wszystkie odpady niebezpieczne powstające przy okazji spalania odpadów, da się w ogóle przetworzyć. Część pozostałości z oczyszczania spalin ma charakter niebezpieczny i wymaga specjalistycznego zagospodarowania. Obecnie wykorzystuje się do tego celu wyrobiska po dawnych kopalniach soli w Niemczech, ale ich pojemność stale się zmniejsza za sprawą gromadzonych odpadów oraz podnoszącego się poziomu wody. Kwestia ta poruszana była w dokumencie „Ukryte oblicze recyklingu” telewizji ARTE.
Przy spalarni o wolumenie **100 tys. ton odpadów rocznie** mówimy o około **30 tys. ton**

pozostałości rocznie. Są to ilości dwukrotnie większe niż cały roczny strumień odpadów komunalnych w Piekarach Śląskich (!). Dlatego problem zagospodarowania pozostałości nie jest marginalnym elementem dyskusji.

7.5. Problemem jest również kontrola dalszego zagospodarowania pozostałości

Zagospodarowanie takich niebezpiecznych odpadów np. popiołów lotnych o kodzie 19 01 13* powstających w procesie termicznego przekształcania (spalania) odpadów, wymaga poddania ich procesom unieszkodliwiania – najczęściej stabilizacji/zestalenia – lub składowania na składowiskach odpadów niebezpiecznych.

Są to odpady niebezpieczne (oznaczone gwiazdką *) ze względu na zawartość metali ciężkich oraz innych szkodliwych substancji i zanieczyszczeń pylistych.

Problemem jest, że często nie do końca wiadomo gdzie konkretnie te odpady trafiają. **W praktyce pozostałości trafiają często do łańcucha zewnętrznych firm, co utrudnia kontrolę i zwiększa ryzyko działań niezgodnych z prawem. W taki właśnie sposób pozostałości po spalaniu z krakowskiej spalarni zostały kilka lat temu** odnalezione na dnie zbiornika wodnego w Będzinie. O tej sprawie donosił m.in. Polsat.



fot. niebezpieczne popioły lotnych o kodzie 19 01 13* wykryte koło Olsztynka (fot. CBŚP)

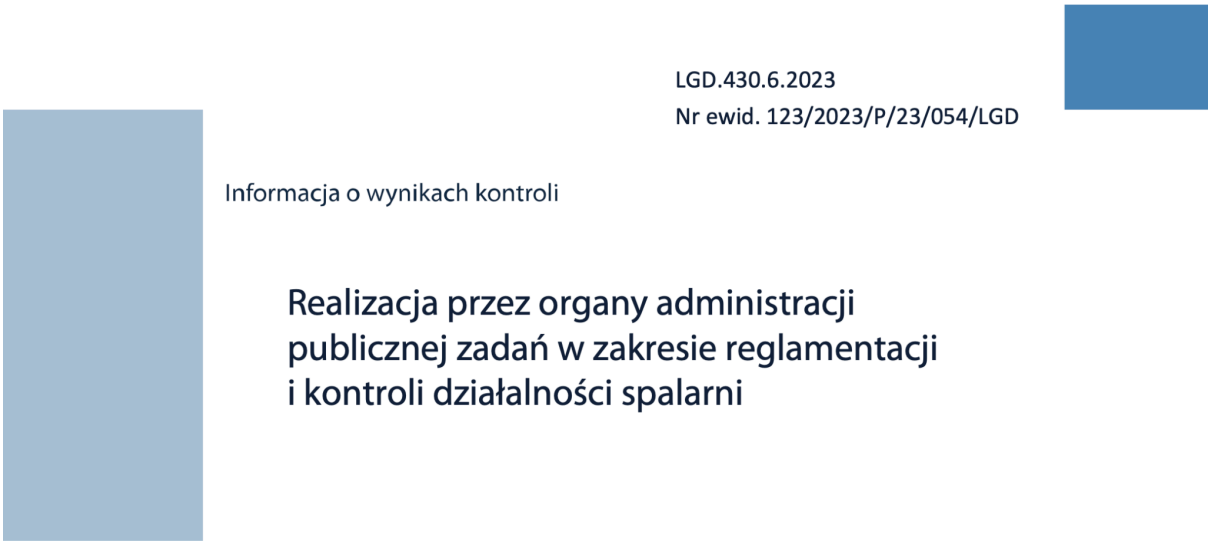
Ostatnio głośna była sprawa niebezpiecznych popiołów ze spalania odpadów jakie w kwietniu br. zostały znalezione przez WIOŚ i CBŚP w 16 miejscach m.in. w okolicach Olsztynka. Jednocześnie Radny miejski Olsztyna Jarosław Babalski nie mógł się doprosić

informacji gdzie trafiają pozostałości ze spalania w tamtejszej spalarni. Odpowiedzi na ten temat nie otrzymał także redaktor lokalnego portalu. Powstają zatem pytania, czy popioły znalezione w okolicach Olsztynka nie pochodziły właśnie z olsztyńskiej spalarni. Sprawa była szeroko relacjonowana na lokalnym portalu Debata.

Powyższe to tylko przykłady, unaoczniające problemy z kontrolą, gdzie ostatecznie trafiają niebezpieczne odpady, powstające w procesie spalania.

7.6. Problemy ze spalarniami potwierdza także NIK

Najwyższa Izba Kontroli, w kontroli dotyczącej spalarni, stwierdziła szereg nieprawidłowości. Mówi o tym raport pt. “Realizacja przez organy administracji publicznej zadań w zakresie reglamentacji i kontroli działalności spalarni dotyczących funkcjonowania systemu gospodarki odpadami” (LGD.430.6.2023, Nr ewid. 123/2023/P/23/054/LGD).



Kontrola wykazała, że spośród objętych badaniem spalarni, tylko **15%** zostało skontrolowanych przez właściwe organy w badanym okresie, a w **80% przeprowadzonych kontroli stwierdzono nieprawidłowości.**

Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła m.in.:

- istotne opóźnienia w procedurach administracyjnych,
- niewystarczającą liczbę kontroli,
- problemy z weryfikacją sprawozdań odpadowych,
- niedoskonałości systemu BDO,
- nieprawidłowości stwierdzane podczas kontroli.

NIK wskazała także na opóźnienia w weryfikacji sprawozdań sięgające nawet **686 dni**.

7.7. Kontrole WIOŚ wykazują liczne uchybienia i nieprawidłowości

Zwolennicy spalarni usiłują przekonać, że spalarnie podlegają takim reżimom emisyjnym i kontrolom, że o żadnych uchybieniach nie może być mowy. Rzeczywistość jest zgoła inna, co potwierdza nie tylko powyższy raport NIK, ale także lektura konkretnych protokołów pokontrolnych w spalarniach.

Przykładowo, w wyniku kontroli przeprowadzonej przez WIOŚ w spalarni w Olsztynie stwierdzono szereg uchybień i nieprawidłowości dotyczących m.in. gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, eksploatacji urządzeń ochrony środowiska, prowadzenia dokumentacji oraz dotrzymywania warunków emisji do powietrza.

Szczególnie istotne są przekroczenia warunków emisji podczas pracy instalacji w warunkach odbiegających od normalnych. Analiza danych z ciągłego monitoringu wykazała przekroczenia dla SO_2, NO_x, TOC, HCl i CO.

Najwyższe odnotowane wartości wyniosły:

- SO_2: 134,86 mg/m³ przy normie 30 mg/m³
- NO_x: 141,73 mg/m³ przy normie 120 mg/m³
- TOC: 23,99 mg/m³ przy normie 10 mg/m³
- HCl: 17,66 mg/m³ przy normie 6 mg/m³
- CO: 342,65 mg/m³ przy normie 50 mg/m³

W przypadku CO odnotowano również inne przekroczenia, m.in. 133,30; 142,24; 262,82 i 200,44 mg/m³ przy wartości 50 mg/m³. Dla SO_2 odnotowano wartości 30,32; 75,06; 134,86 i 110,54 mg/m³ przy wartości 30 mg/m³.

Kontrola wykazała również przekroczenie dopuszczalnej ilości odpadów do wytworzenia w ciągu roku o kodzie 19 01 15* oraz nierzetelne prowadzenie ewidencji odpadów o kodach 19 01 12, ex 19 01 12, 19 12 12 i 19 12 10.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej stwierdzono przekroczenie dopuszczalnej ilości ścieków przemysłowych kierowanych do urządzeń kanalizacyjnych. Dopuszczalna ilość wynosiła 3263,2 m³/rok, natomiast stwierdzone przekroczenie wyniosło 27 003,8 m³. Oznacza to, że **łączna ilość ścieków w 2025 r. wyniosła około 30 267 m³.** Kontrola wykazała ponadto brak jednego z dwóch wymaganych

przeglądów urządzenia podczyszczającego wody opadowe i roztopowe oraz wprowadzanie wód opadowych lub roztopowych do urządzeń kanalizacji sanitarnej innego podmiotu.

Kolejne nieprawidłowości dotyczyły prowadzenia dokumentacji. Kontrola szczelności została przeprowadzona 3 listopada 2025 r., natomiast wymagany wpis w dokumentacji został dokonany dopiero 13 maja 2026 r.

To nie są jednostkowe przypadki. Na początku 2025 r. inspektorzy WIOŚ z delegatury w Płocku przeprowadzili kontrolę tamtejszej w spalarni odpadów niebezpiecznych. Wykryli szereg nieprawidłowości, skutkujących zagrożeniem dla środowiska i zdrowia ludzi. Skierowali w tej sprawie wystąpienie do Prokuratury.

Z jeszcze bardziej drastyczną sytuacją mieli do czynienia mieszkańcy Bielska-Białej, w którym to mieście spalarnia odpadów medycznych notowała **3200% przekroczeń emisji dioksyn.** Spalarnia została zamknięta decyzją administracyjną, jednak mieszkańcy okolic tamtej spalarni do dziś zmagają się z nowotworami.

7.8. Awarie w spalarniach

Spalarnie to kolejne źródło ryzyka – działająca przez 25-30 lat instalacja przemysłowa, która każdego dnia, przez całą dobę, będzie spalała odpady i generowała toksyczne emisje, liczone w **setkach ton rocznie.** I która również może być źródłem awarii i pożarów.

To nie jest teoretyczny problem, ale realne ryzyko. W Olsztynie, w lutym 2024 roku, podczas rozruchu tamtejszej nowo wybudowanej spalarni, doszło do pożaru i wybuchu. Pożar rozpoczął się w silosie gromadzącym pozostałości z instalacji oczyszczania spalin, a podczas akcji gaśniczej doszło również do wybuchu i uwolnienia zawartości silosu.

Mieliśmy już też pożary na terenie spalarni odpadów niebezpiecznych w Gdańsku czy Dąbrowie Górniczej.

Częściej mamy rzecz jasna do czynienia z pożarami nielegalnych składowisk, jednak wysypiska te niestety nie znikną po wybudowaniu spalarni. Przyczyną tych pożarów jest często świadome podpalenie, wynikające z chęci „pozbycia się problemu", bez ponoszenia kosztów. Tymczasem utylizacja tego typu odpadów na przykład w spalarniach odpadów niebezpiecznych wiąże się z wysokimi kosztami.

7.9. Spalarnie nie przyczyniają się do likwidacji składowisk

Jest to jeden z największych mitów związanych ze spalaniem odpadów. Spalarnia nie zlikwiduje nawet legalnych składowisk odpadów. Z tej prostej przyczyny, że odpady spalane w spalarniach na takie składowiska nie mogą trafić.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach, zabronione jest składowanie odpadów o wartości opałowej wyższej niż 6 MJ/kg – czyli właśnie takich, jakie są spalane w spalarniach.

Z kolei to, co jest składowane na wysypiskach, nie nadaje się do spalenia, ze względu na zbyt niską wartość opałową odpadów.

7.10. Podsumowanie

Spalarnia **nie będzie** przedsięwzięciem obojętnym dla środowiska. Nawet przy zastosowaniu najnowszych technologii i spełnianiu obowiązujących norm pozostają kwestie emisji, transportu, pozostałości po spalaniu, awarii oraz oddziaływania skumulowanego.

Szczególnego znaczenia nabiera fakt, że dostępna dokumentacja dotycząca terenu przy ul. Granicznej nie pozwala – na obecnym etapie – w sposób wystarczająco jednoznaczny ocenić wszystkich tych zagadnień. Wskazano m.in. potrzebę aktualnego rozpoznania warunków geologicznych i wodnych, analizy wpływu na zdrowie mieszkańców, modelowania rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń, oceny ruchu ciężarowego oraz potencjalnych skutków awarii. Wskazano ponadto na brak analizy możliwych rozwiązań alternatywnych.

Przy przedsięwzięciu tej skali konieczne jest ich kompleksowe i aktualne rozpoznanie, poprzedzające decyzję o ewentualnej zmianie przeznaczenia terenu przy ul. Granicznej. Uważamy, że taka zmiana jest dziś przedwczesna.

8. Aspekty społeczne

8.1. Rzetelność komunikacji i wpływanie na debatę publiczną

Budowa spalarni odpadów w Piekarach Śląskich jest nie tylko przedsięwzięciem technicznym i ekonomicznym, ale również decyzją o istotnych konsekwencjach społecznych – na dekady. W takiej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera sposób, w jaki mieszkańcom przedstawiane są informacje dotyczące instalacji.

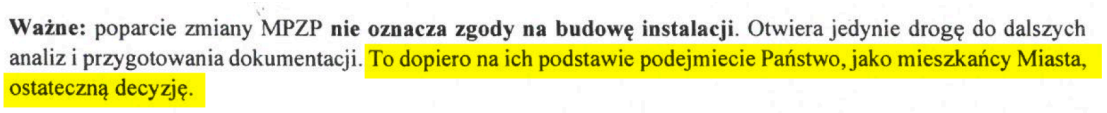
Debata publiczna powinna zapewniać dostęp do możliwie pełnego zestawu informacji – zarówno o potencjalnych korzyściach, jak i **kosztach, ryzykach, kierunkach rozwoju europejskiej i krajowej energetyki / transformacji oraz rozwiązaniach alternatywnych**.

8.2 Listy i gotowe formularze uwag do MPZP

Najbardziej dyskusyjnym elementem kampanii MPEC było skierowanie przez spółkę korespondencji do mieszkańców Piekar Śląskich oraz do… „nie mieszkańców".

W lipcu MPEC skierował do mieszkańców Piekar Śląskich pisma dotyczące spalarni. **W korespondencji zawarto szereg nieprawdziwych, albo w najlepszym razie dyskusyjnych, sformułowań odnoszących się do spalarni**, jak np.: „ciepło z takich instalacji jest najtańsze w Polsce", „bezpieczna, przyjazna środowisku", „mniejszy ruch ciężarówek na drogach miasta" itd.

Jednocześnie w piśmie do mieszkańców MPEC stwierdzał, że „poparcie zmiany MPZP nie oznacza zgody na budowę instalacji."



Ważne: poparcie zmiany MPZP **nie oznacza zgody na budowę instalacji**. Otwiera jedynie drogę do dalszych analiz i przygotowania dokumentacji. To dopiero na ich podstawie podejmiecie Państwo, jako mieszkańcy Miasta, ostateczną decyzję.

fot. fragment pisma MPEC do mieszkańców Piekar Śląskich

Samo stwierdzenie, że uchwalenie MPZP nie jest tożsame z pozwoleniem na budowę, nie jest kwestionowane. **Problemem jest dalsze przedstawienie tego procesu jako: „otwarcia jedynie drogi do dalszych analiz i przygotowania dokumentacji"**.

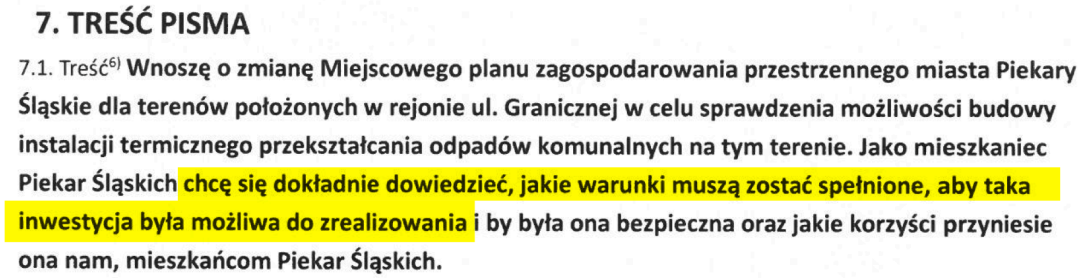
Projekt planu nie pozostawia bowiem kwestii przeznaczenia terenu w pełni otwartej. Wprost ustanawia: „1P-IOO – teren produkcji lub spalarni odpadów" i wskazuje spalanie (termiczne przetwarzanie) odpadów. Przewiduje również szczególne rozwiązania związane ze spalarnią, w tym możliwość budowy instalacji (np. kominów) o wysokości do 80 m. Jednocześnie projekt planu wyłącza możliwość lokalizacji instalacji alternatywnych wobec spalarni.

Co istotne, uchwalenie takiego planu nie daje również mieszkańcom gwarancji, że będą mogli później „podjąć ostateczną decyzję" w takim zakresie, jak sugeruje to pismo MPEC.

Po zmianie MPZP możliwość budowy spalarni zostanie bowiem osadzona w obowiązującym akcie prawa miejscowego. Nie będzie to już sytuacja, w której dopiero się rozważa, czy teren powinien zostać przeznaczony pod spalarnię – plan będzie taką (i tylko taką!) funkcję wprost przewidywał.

Oczywiście ewentualna budowa spalarni nadal będzie wymagała przeprowadzenia kolejnych procedur administracyjnych – jak uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przedsięwzięcia oraz pozwolenia na budowę.
Jednak przedstawianie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wyłącznie jako „otwarcia drogi do dalszych analiz" pomija fakt, że **jest to istotna decyzja planistyczna, która tworzy trwałą podstawę prawną do lokalizacji tego rodzaju instalacji na wskazanym terenie.** Po zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wpływ reprezentującej mieszkańców Rady Miasta na kolejne etapy procedur administracyjnej jest mocno ograniczony.

Kolejnym aspektem, na który warto zwrócić uwagę, jest gotowy formularz „Pismo dotyczące aktu planowania przestrzennego", zawierający przygotowaną przez MPEC treść stanowiska popierającego zmianę miejscowego planu przy ul. Granicznej. Był on załącznikiem do pisma przewodniego MPEC do mieszkańców Piekar Śląskich.



7. TREŚĆ PISMA

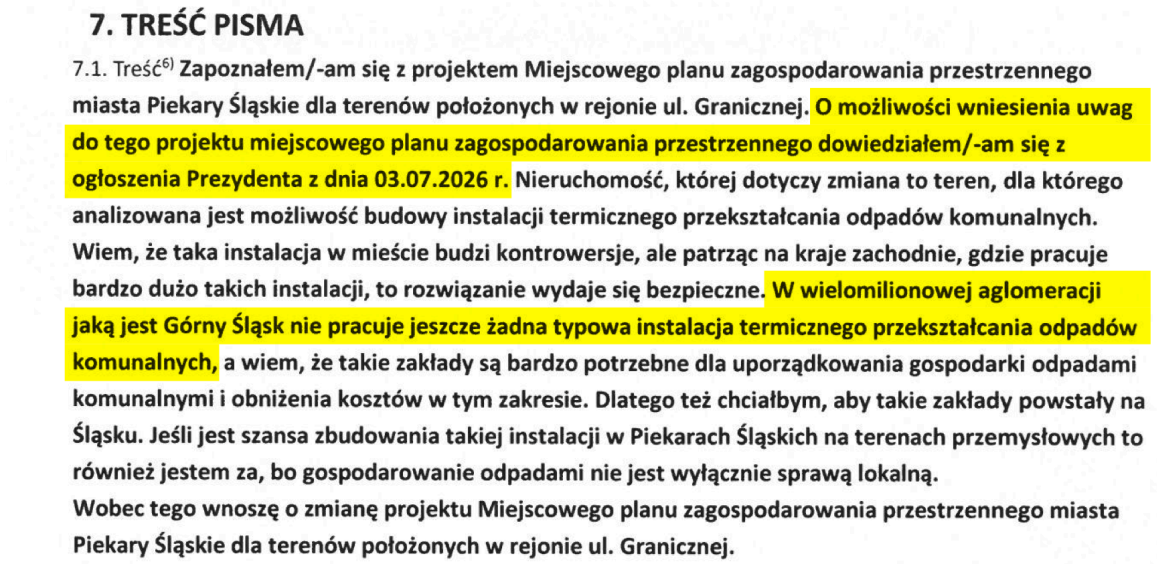
7.1. Treść[6] **Wnoszę o zmianę Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Piekary Śląskie dla terenów położonych w rejonie ul. Granicznej w celu sprawdzenia możliwości budowy instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych na tym terenie. Jako mieszkaniec Piekar Śląskich chcę się dokładnie dowiedzieć, jakie warunki muszą zostać spełnione, aby taka inwestycja była możliwa do zrealizowania i by była ona bezpieczna oraz jakie korzyści przyniesie ona nam, mieszkańcom Piekar Śląskich.**

fot. fragment pisma przygotowanego przez MPEC dla mieszkańców Piekar Śląskich

Ta część również napisana jest w taki sposób, że nie oddaje faktycznych skutków zmiany planu miejscowego, a wręcz przeciwnie – sugeruje, że to dopiero „sprawdzenie możliwości".

Taka korespondencja była kierowana nie tylko do mieszkańców Piekar Śląskich, ale także innych miejscowości. W tym przypadku treść była inna.

Została przygotowana w taki sposób, że miała jeszcze dobitniej sugerować własne stanowisko składającej go osoby: „O możliwości wniesienia uwag (…) dowiedziałem/-am się z ogłoszenia Prezydenta z dnia 03.07.2026 r.", „wiem", „chciałbym/-abym", „jestem za".



7. TREŚĆ PISMA

7.1. Treść[6] **Zapoznałem/-am się z projektem Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Piekary Śląskie dla terenów położonych w rejonie ul. Granicznej. O możliwości wniesienia uwag do tego projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dowiedziałem/-am się z ogłoszenia Prezydenta z dnia 03.07.2026 r. Nieruchomość, której dotyczy zmiana to teren, dla którego analizowana jest możliwość budowy instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych. Wiem, że taka instalacja w mieście budzi kontrowersje, ale patrząc na kraje zachodnie, gdzie pracuje bardzo dużo takich instalacji, to rozwiązanie wydaje się bezpieczne. W wielomilionowej aglomeracji jaką jest Górny Śląsk nie pracuje jeszcze żadna typowa instalacja termicznego przekształcania odpadów komunalnych, a wiem, że takie zakłady są bardzo potrzebne dla uporządkowania gospodarki odpadami komunalnymi i obniżenia kosztów w tym zakresie. Dlatego też chciałbym, aby takie zakłady powstały na Śląsku. Jeśli jest szansa zbudowania takiej instalacji w Piekarach Śląskich na terenach przemysłowych to również jestem za, bo gospodarowanie odpadami nie jest wyłącznie sprawą lokalną.**
Wobec tego wnoszę o zmianę projektu Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Piekary Śląskie dla terenów położonych w rejonie ul. Granicznej.

fot. fragment pisma przygotowanego przez MPEC dla „nie-mieszkańców”

Tym samym MPEC prowadził w ten sposób **zorganizowaną akcję pozyskiwania gotowych stanowisk popierających zmianę miejscowego planu, przedstawianych następnie jako rzekomo indywidualne wypowiedzi osób uczestniczących w procedurze planistycznej**, które o projekcie zmiany MPZP rzekomo dowiedziały się z ogłoszenia Prezydenta, a nie z pisma MPEC.

Co więcej, w formularzu znalazły się twierdzenia wprowadzające w błąd, takie jak: „w wielomilionowej aglomeracji jaką jest Górny Śląsk nie pracuje jeszcze żadna typowa instalacja termicznego przekształcania odpadów komunalnych”.

Tymczasem jak wynika z najnowszego raportu Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego „Termiczne przekształcanie odpadów komunalnych w Polsce w 2022 r.”, na Śląsku działa już przecież współspalarnia odpadów komunalnych w Zabrzu, a w zasadzie dwie instalacje Silesia I i Silesia II, dla których wskazano maksymalną ilość odpadów komunalnych dopuszczoną w decyzji na poziomie 250 tys. ton/rok (dla każdej instalacji), czyli łącznie 500 tys. ton/rok.

8.3. Sposób komunikowania spalarni odpadów przez MPEC

Podobne zastrzeżenia dotyczą również pozostałej komunikacji MPEC, realizowanej poprzez dedykowaną stronę www.piekaryjutra.pl, profilu w portalu Facebook „Piekary Jutra”, a także artykuły sponsorowane m.in. w Przeglądzie Piekarskim, portalu Piekary.info czy Ślązag.

W ww. materiałach MPEC określa spalarnię odpadów jako „bezpieczną”, „przyjazną środowisku”. Tymczasem spalarnie to instalacje klasyfikowane jako mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko.

Spalanie odpadów nie jest procesem pozbawionym oddziaływania na środowisko. Sam proces spalania powoduje emisje do powietrza, a także powstawanie pozostałości procesowych, w tym żużli i popiołów. Instalacje tego rodzaju są z tego względu objęte szczególnymi regulacjami, dotyczącymi emisji i ochrony środowiska.

Kolejna kwestia dotyczy twierdzeń jakoby ciepło ze spalania odpadów było „najtańsze w Polsce", „RDF jest jedynym paliwem za które się nie płaci, a dostaje się opłatę" oraz „różnica w rachunkach za ciepło mogłaby dziś sięgnąć nawet 30 procent wobec droższej alternatywy", prezentowanych w materiałach MPEC.

Sformułowania te mają charakter konkretnych twierdzeń ekonomicznych. Tymczasem z przytoczonych wcześniej w Raporcie danych URE wiadomo, że RDF nie jest jedynym – jak twierdzi MPEC – paliwem, za które dostaje się opłatę (bo są nim także np. bioodpady), a ciepło wytworzone z biogazu jest jeszcze o 1/3 tańsze niż ciepło powstające ze spalania odpadów. **Co za tym idzie – ciepło z odpadów nie jest „najtańszym ciepłem w Polsce".**

Następną kwestią jest sposób komunikacji emisji CO_2 i **pomijanie ryzyka regulacyjnego związanego z EU ETS, czyli opłatami za takie emisje,** o czym była mowa we wcześniejszych częściach Raportu. Dodatkowo, MPEC w komunikacji pisze o „redukcji CO_2", podczas gdy rzeczywisty poziom emisji CO_2 do atmosfery, pochodzący ze spalania odpadów, w przeliczeniu na jednostkę wytworzonej energii, jest na poziomie bardzo zbliżonym do poziomu emisji, jaki ma miejsce w przypadku energii cieplnej wytwarzanej z węgla.

Do tego dochodzą twierdzenia o „mniejszym ruchu ciężarówek na drogach miasta". Tymczasem proponowana spalarnia ma mieć zdolność przetwarzania około 100 tys. ton odpadów rocznie. Dla porównania, obecny system ciepłowniczy MPEC funkcjonujący w oparciu o trzy ciepłownie – „Andaluzja", „Julian" i „Ziętek" wykorzystuje ok. 21,6-24,8 tys. ton węgla. Oznacza to, że sama masa odpadów, kierowanych do planowanej instalacji byłaby około **ponad 4-krotnie większa od rocznej masy węgla zużywanej obecnie przez system ciepłowni MPEC,** co w oczywisty sposób przełoży się na ok. 4-krotny wzrost liczby samochodów ciężarowych, wjeżdżających na teren miasta – przywożących odpady oraz wywożących żużel i pyły ze spalarni.

Powyższe to jedynie przykłady mające unaocznić, że sposób komunikacji MPEC wzbudza szereg zastrzeżeń. Rzetelna komunikacja nie powinna ograniczać się do eksponowania wyłącznie oczekiwanych korzyści, lecz powinna umożliwiać mieszkańcom poznanie całego bilansu instalacji, bez pomijania czy umniejszania ryzyk.

8.4. Bezstronność władz miasta i standardy debaty publicznej

Szczególnego znaczenia nabiera również rola przedstawicieli władz miasta. Wiceprezydent Piekar Śląskich Krzysztof Turzański wielokrotnie publicznie zabierał głos w debacie dotyczącej spalarni i przedstawiał argumenty przemawiające za jej realizacją, w tym odnoszące się do ceny i bezpieczeństwa dostaw ciepła.

Nie kwestionujemy prawa do prezentowania własnego stanowiska. **Problem ma jednak charakter instytucjonalny** – jeżeli przedstawiciel władz publicznych jednocześnie aktywnie forsuje określony wariant inwestycji, mieszkańcy mogą mieć uzasadnione oczekiwanie, że miasto zapewni szczególnie wysoki standard bezstronności w procesie informowania i konsultowania tej inwestycji. Dotyczy to zwłaszcza dostępu do danych, prezentowania wariantów alternatywnych oraz sposobu odpowiadania na krytyczne argumenty mieszkańców.

W przypadku instalacji o tak dużej skali i znaczeniu dla przyszłości miasta, rolą władz powinno być przede wszystkim stworzenie warunków do świadomego udziału mieszkańców w debacie, a nie zastępowanie tej debaty promocją jednego rozwiązania.

Dotyczy to również sposobu prowadzenia komunikacji na przykład w sprawie uwag, które wpłynęły w toku konsultacji społecznych, przedstawianych przez Wiceprezydenta jako „głosy za" lub „przeciw" spalarni, mimo że nie było to przecież „głosowanie", tylko jeden z etapów procedury planistycznej, zakładający możliwość wnoszenia uwag i wniosków do projektu planu zagospodarowania przestrzennego przez mieszkańców. Wszystkie uwagi powinny więc zostać rozpatrzone merytorycznie, a nie ilościowo.

8.5. Nierównowaga stron debaty

Istotnym aspektem społecznym jest **zasadnicza nierównowaga zasobów pomiędzy mieszkańcami, a podmiotem zainteresowanym budową spalarni.** Po jednej stronie znajdują się pojedynczy mieszkańcy i organizacje społeczne, które muszą samodzielnie analizować akty prawne, dokumentację techniczną, ekonomiczną, środowiskową. Po drugiej stronie znajduje się profesjonalny podmiot gospodarczy, dysponujący zapleczem organizacyjnym, prawnym, technicznym i komunikacyjnym.

W przypadku Piekar Śląskich, dodatkowe znaczenie ma struktura własnościowa MPEC. Zdecydowana większość udziałów spółki znajduje się w rękach podmiotu należącego do grupy Remondis, podczas gdy Gmina Piekary Śląskie posiada jedynie mniejszościowy udział. Oznacza to, że mieszkańcy nie prowadzą debaty z podmiotem odpowiadającym wyłącznie za realizację interesu publicznego, lecz również z prywatnym, zagranicznym przedsiębiorstwem, dla którego planowana instalacja ma wymiar biznesowy.

Nierównowaga zasobów i interesów stron powinna być uwzględniona przy organizacji procesu informacyjnego i konsultacyjnego. Władze miasta powinny szczególnie zadbać o to, aby mieszkańcy mieli dostęp do niezależnych analiz ekonomicznych, środowiskowych i technicznych oraz możliwość zapoznania się z argumentami dotyczącymi zarówno korzyści, jak i ryzyka inwestycji.

Obejmuje to dostęp do pełnych danych, przedstawienie wszystkich istotnych wariantów, ujawnienie założeń ekonomicznych oraz wyraźne wskazanie elementów, które pozostają niepewne lub zależne od przyszłych regulacji i warunków prawnych oraz rynkowych.

W przypadku przedsięwzięcia o przewidywanym okresie funkcjonowania 25-30 lat, standardem powinno być zatem nie tylko formalne umożliwienie składania uwag do projektu MPZP, ale **stworzenie warunków do rzeczywistego, świadomego uczestnictwa mieszkańców w procesie decyzyjnym, a także zapewnienia standardów rzetelnej debaty.**

Tymczasem formalny wniosek strony społecznej o podjęcie działań, w ramach przysługujących Gminie Piekary Śląskie praw właścicielskich wobec MPEC, w celu zapewnienia rzetelnego, merytorycznego i pozbawionego niepotrzebnych emocji sposobu prowadzenia przez spółkę komunikacji, dotyczącej planowanej spalarni odpadów, pozostał bez odpowiedzi, co stanowi naruszenie przepisów, określonych w Kodeksie Postępowania Administracyjnego.

Źródła

- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – art. 191 dotyczący polityki ochrony środowiska i zasady przezorności.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2008/98/WE w sprawie odpadów.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/410 zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu wzmocnienia efektywnych pod względem kosztów redukcji emisji oraz inwestycji niskoemisyjnych.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1791 w sprawie efektywności energetycznej.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1275 w sprawie charakterystyki energetycznej budynków.
- Europejski Zielony Ład – Komisja Europejska, COM(2019) 640 final.
- Plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym – Komisja Europejska, COM(2020) 98 final.
- Pakiet „Fit for 55” – Komisja Europejska.
- REPowerEU Plan – Komisja Europejska, COM(2022) 230 final.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje (taksonomia UE), w szczególności art. 17.
- Rozporządzenie Komisji (UE) 2021/2139 ustanawiające techniczne kryteria kwalifikacji dla działalności gospodarczej przyczyniającej się do realizacji celów środowiskowych.
- Komisja Europejska – dokumenty i propozycje dotyczące objęcia instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych systemem EU ETS.
- Komisja Europejska – dokumenty dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym, hierarchii postępowania z odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów.

Dokumenty krajowe – gospodarka odpadami

- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2028.
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami – prognozy dotyczące ilości i struktury odpadów komunalnych.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
- Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych – w zakresie przywoływanych uwarunkowań lokalizacyjnych.
- Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 11 września 2020 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla magazynowania odpadów.
- Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 24 września 2020 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów.
- Przepisy dotyczące poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych.
- Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO) – dane dotyczące gospodarki odpadami.

Dokumenty dotyczące energetyki i ciepłownictwa

- Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (PEP2040).
- Krajowy Plan w dziedzinie Energii i Klimatu na lata 2021–2030 – aktualizacja / projekt aktualizacji KPEiK.
- Projekt Strategii Transformacji Ciepłownictwa do 2040 r.
- Ministerstwo Klimatu i Środowiska – dokumenty dotyczące transformacji ciepłownictwa systemowego.
- Urząd Regulacji Energetyki, „Energetyka cieplna w liczbach – 2025”.
- Urząd Regulacji Energetyki – dane dotyczące cen ciepła według rodzaju paliwa i technologii.
- Urząd Regulacji Energetyki – informacje i dane dotyczące funkcjonowania systemów ciepłowniczych.
- Krajowa Izba Gospodarki Odpadami – Memorandum dotyczące wpływu objęcia spalarni odpadów systemem EU ETS na koszty funkcjonowania instalacji.

Dokumenty wojewódzkie – województwo śląskie

- „Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023–2028".
- „Plan Inwestycyjny" stanowiący załącznik do Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego.
- „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego – Śląskie 2030".
- „Śląskie 2030 – Zielone Śląskie" – dokumenty strategiczne województwa śląskiego.
- Prognoza oddziaływania na środowisko dla Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego.
- Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego – dane dotyczące gospodarki odpadami komunalnymi.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach – informacje i protokoły kontroli instalacji gospodarowania odpadami.

Dokumenty dotyczące Piekar Śląskich

- „Strategia Rozwoju Miasta Piekary Śląskie 2030+".
- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Piekary Śląskie".
- Studium – tekst ujednolicony oraz zmiany Studium przyjęte w 2022 i 2024 r.
- Uchwała Rady Miasta Piekary Śląskie nr LVI/594/22 w sprawie zmiany Studium.
- Uchwała Rady Miasta Piekary Śląskie nr IV/27/24 w sprawie zmiany Studium.
- Prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- Opracowanie ekofizjograficzne dla miasta Piekary Śląskie wraz z aktualizacją.
- Projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren przy ul. Granicznej.
- Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- Dokumentacja planistyczna dotycząca terenu oznaczonego jako 1P-IOO oraz 1U-P.
- Dokumenty i materiały Urzędu Miasta Piekary Śląskie dotyczące gospodarki odpadami komunalnymi.
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Piekarach Śląskich za 2025 r.
- Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej w Piekarach Śląskich – dokumenty i materiały dotyczące systemu ciepłowniczego oraz planowanej modernizacji źródeł ciepła.

Spalarnie i termiczne przekształcanie odpadów

- Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, „Termiczne przekształcanie odpadów komunalnych w Polsce w 2022 r.".
- Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy – opracowania dotyczące instalacji termicznego przekształcania odpadów.
- Paweł Głuszyński – analizy i zestawienia dotyczące istniejących, budowanych i planowanych instalacji termicznego przekształcania odpadów w Polsce.
- Zero Waste Europe, „A toxic legacy. Bottom ash in Europe's circular economy".
- Zero Waste Europe – opracowania dotyczące nadmiernych mocy spalania odpadów oraz gospodarki o obiegu zamkniętym.
- European Environment Agency – opracowania dotyczące gospodarki odpadami, spalania odpadów i emisji.
- Europejska Agencja Środowiska – dane dotyczące emisji z sektora odpadów.

Emisje, klimat i EU ETS

- European Commission – EU Emissions Trading System (EU ETS).
- European Commission – dane dotyczące cen uprawnień EUA.
- EU ETS – dane giełdowe i rynkowe dotyczące cen uprawnień do emisji CO_2.
- ABN AMRO – analizy i prognozy cen uprawnień do emisji CO_2.
- Veyt – analizy i prognozy rynku EU ETS oraz cen uprawnień do emisji CO_2.
- European Environment Agency – dane dotyczące emisji gazów cieplarnianych.
- Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE) – dane dotyczące emisji i systemu EU ETS.
- KOBiZE – „Wartości opałowe i wskaźniki emisji CO_2 w roku …" / „Wartości opałowe i wskaźniki emisji CO_2 dla paliw".
- KOBiZE – krajowe raporty dotyczące emisji gazów cieplarnianych.

Zdrowie, emisje i oddziaływanie środowiskowe

- Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) – „WHO global air quality guidelines".
- WHO – opracowania dotyczące wpływu pyłów zawieszonych, NO_2, SO_2 i innych zanieczyszczeń powietrza na zdrowie.
- European Environment Agency – „Air quality in Europe".
- European Environment Agency – opracowania dotyczące emisji z instalacji spalania odpadów.
- European Commission – Best Available Techniques (BAT) Reference Document for Waste Incineration (WI BREF).
- Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2019/2010 ustanawiająca konkluzje dotyczące najlepszych dostępnych technik (BAT) w odniesieniu do spalania odpadów.
- Publikacje naukowe przywoływane w raporcie dotyczące wpływu emisji ze spalarni na zdrowie, w tym badań epidemiologicznych i analiz ryzyka.
- Publikacje naukowe dotyczące emisji dioksyn, furanów, metali ciężkich, pyłów i innych zanieczyszczeń z instalacji termicznego przekształcania odpadów.

Pozostałości po spalaniu

- Komisja Europejska – dokumenty dotyczące klasyfikacji i zagospodarowania popiołów oraz żużli ze spalania odpadów.
- European Commission / Joint Research Centre – dokumenty dotyczące BAT dla spalania odpadów.
- Zero Waste Europe, „A toxic legacy. Bottom ash in Europe's circular economy".
- Europejska Agencja Środowiska – opracowania dotyczące pozostałości po termicznym przekształcaniu odpadów.
- Europejskie i krajowe przepisy dotyczące klasyfikacji odpadów niebezpiecznych, w tym kodów 19 01 13* i 19 01 15*.
- Materiały dotyczące wykorzystania pozostałości po spalaniu odpadów w wyrobiskach po kopalniach soli.
- ARTE, materiał dokumentalny „Ukryte oblicze recyklingu" – w części dotyczącej zagospodarowania pozostałości po spalaniu.

Kontrole i nadzór nad spalarniami

- Najwyższa Izba Kontroli, „Realizacja przez organy administracji publicznej zadań w zakresie reglamentacji i kontroli działalności spalarni dotyczących funkcjonowania systemu gospodarki odpadami", LGD.430.6.2023, nr ewid. 123/2023/P/23/054/LGD.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – protokoły i wystąpienia pokontrolne dotyczące instalacji termicznego przekształcania odpadów.
- WIOŚ w Olsztynie – dokumentacja kontroli instalacji termicznego przekształcania odpadów w Olsztynie.
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska – informacje dotyczące kontroli gospodarki odpadami.
- Centralne Biuro Śledcze Policji – informacje dotyczące ujawnienia nielegalnego zagospodarowania pozostałości po spalaniu odpadów.
- BDO – dane i dokumentacja dotycząca ewidencji oraz przemieszczania odpadów.

Dane dotyczące rynku i kosztów

- Urząd Regulacji Energetyki, „Energetyka cieplna w liczbach – 2025".
- Krajowa Izba Gospodarki Odpadami – memorandum dotyczące ekonomicznych skutków objęcia spalarni EU ETS.
- KOBiZE – dane dotyczące kosztów emisji CO_2.
- ABN AMRO – analizy rynku uprawnień do emisji CO_2.
- Veyt – analizy rynku EU ETS.
- Dane i opracowania dotyczące kosztów budowy instalacji termicznego przekształcania odpadów w Polsce, w tym instalacji w Koszalinie i Bielsku-Białej.

Materiały prasowe i lokalne wykorzystane w raporcie

- Portal Samorządowy – materiały dotyczące gospodarki odpadami, spalarni i EU ETS.
- Debata – materiały dotyczące zagospodarowania pozostałości po spalaniu odpadów w Olsztynie i okolicach.
- Lokalne i regionalne materiały prasowe dotyczące instalacji w Olsztynie, Krakowie, Będzinie oraz innych miejscach przywołanych w raporcie.
- Materiały informacyjne MPEC Piekary Śląskie.
- Materiały informacyjne Urzędu Miasta Piekary Śląskie.
- Materiały dotyczące modernizacji ciepłowni MPEC Piekary Śląskie.